

Boerenzwaluw Journaal 7 Friesland 2017

Een overzicht van de boerenzwaluw ringactiviteiten van Jan de Jong

Foto © Nel Bekema

Pas uitgevlogen nestjongen wachten op voedsel van hun ouders.

Dit is een uitgave van vogelringer Jan de Jong uit Joure (ringer R24 RAS).

Verbonden aan Vogeltrekstation Wageningen (www.vogeltrekstation.nl).

Onderdeel van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW).

Correspondentieadres ringer; Elias Annes Borgerstraat 66 8501 NG Joure. Tel 0513-414788.

Email j.d.jongringer403@home.nl Blog <http://blog.seniorennet.be/frieslandnatuurnieuws>

Het Copyright van de Fotos en pentekeningen in dit Journaal berust bij de tekenaar en de fotografen.

Dit is een overzicht van de ringactiviteiten van ringer R024 die in 2017 in Friesland zijn uitgevoerd onder anderen ten bate van het RAS-project Boerenzwaluw van het Vogeltrekstation te Wageningen.

Overname van (ring)gegevens is niet toegestaan zonder toestemming van de auteur en het Vogeltrekstation.

Boerenzwaluw Journaal 7 Friesland 2017

Een overzicht van de boerenzwaluw ringactiviteiten van Jan de Jong

1.Voorwoord.

Aan boerenzwaluw onderzoek ligt alweer 25 jaar achter ons. Het jaar 2017 begon voor mij persoonlijk spannend want op 3 april heb ik een bypassoperatie ondergaan in het ziekenhuis in Leeuwarden. Alles is snel en goed verlopen zodat ik op 8 mei 2017 al voor het eerst in de kalverschuur bij Fam. Veenstra te Terwispel met het mistnet aan het boerenzwaluwen vangen en ringen kon beginnen. In totaal zijn er door mij in 2017 meer dan 1000 boerenzwaluwen van een ring voorzien (360 nestjongen, 139 eerste jaars en 545 volwassen). Ook 194 volwassen boerenzwaluwen uit voorgaande jaren werden teruggevangen. In 2017 ben ik er 42 ochtenden op uit geweest om boerenzwaluwen te ringen (mei 13 x, juni 11 x, juli 10 x, augustus 7 x en september 1 x) en heb veel met mistnetten gevangen. In dit verslag staan veel wetenswaardigheden. Zo zijn er in 2017 op verschillende nieuwe plaatsen zoals Hommerts, Jutrijp, Tijnje en Langezwaag boerenzwaluwen gevangen en geringd. In Hommerts leverde dat zelfs een Spaanse en een Belgische pootring op. In Warga werd bij Keimpe de Boer een volwassen rietzanger gevangen in een mistnet voor de schuurdeur. Van correspondenten in Molkwerum en Oudkerk werden jarenlang verzamelde aankomst en vertrekdata van boerenzwaluwen uit hun schuur ontvangen, een bijzonder waardevolle reeks die ik van boerinnen Mienke Bakkema van der Berg en Klaske Adema kreeg. Van deze reeksen zijn verslagen opgenomen in dit Boerenzwaluw Journaal omdat dergelijke lange reeksen maar zelden meer voorkomen. Verder veel aantekeningen van de eerste en laatste waargenomen boerenzwaluwen in Friesland. Veel correspondenten melden de aankomst en het vertrek IN schuur of stal van “hun” boerenzwaluwen. Daar ben ik bijzonder blij mee.

Ook enkele korte en bijzondere meldingen van correspondenten uit binnen en buitenland, daarbij aandacht voor de plotselinge sterfte door koud weer. Het verschijnen van de nieuwe “Ringersbijbel” van Laurent Demongin (2016), waarin geslachtskenmerken zijn opgenomen betreffende de boerenzwaluw door meting van de “streamers” (verschil toppen 2 buitenste staartpennen), was aanleiding om deze kenmerken eens te toetsen aan boerenzwaluw broedvogels uit Friesland. Helaas kon niet aan andere onderwerpen aandacht besteed worden omdat in 2017 ook veel tijd is gestoken in het beschrijven van soorten (waaronder de boerenzwaluw) voor de website Vogeltrekatlas (www.vogeltrekatlas.nl) van het Vogeltrekstation Wageningen en de Ringersvereniging. Een bezoek aan deze website en de website www.boerenzwaluw.nl is de moeite waard. Veel leesplezier met dit 7^e Boerenzwaluw Journaal Friesland! Ik ontvang graag reacties /berichten en aanvullende gegevens!

Boerenzwaluw
Onderzoek in
Friesland 2017
door

Jan de Jong Joure

Ringer 403/R024
Vogeltrekstation
Wageningen

Adres
E.A.Borgerstraat
66 8501 NG Joure
The Netherlands

Tel: 0513-414788

Email:
j.d.jongringer403@home.nl

2.Inhoud.

1. Voorwoord	1.
2. Inhoud	2.
3. Vangstgegevens 2017	3.
4. Boerenzwaluw terugmeldingen per ringplaats in 2017	4-6.
5. Aantekeningen op de ringplekken	7-34.
6. Vroege en late waarnemingen in Friesland	35-39.
7. Aantekeningen en meldingen van correspondenten	39-44.
8. Aankomst en vertrek van boerenzwaluwen in Molkwerum	44-48.
9. Aankomst en vertrek reeks ontvangen uit Oudkerk	49-53.
10. Streamer metingen en geslacht bij de boerenzwaluw	54-57.
11. Losse aantekeningen boerenzwaluw 2017	57.
12. Dankwoord en Slot	58.

Foto © Fred Visscher

De boerenzwaluw komt in zes verschillende kleurvarianties (0-5) voor. Deze kleurvarianties noemen we de z.g. “boissonneauti” variant. In Friesland zijn vooral de fasen 0-3 van de borstkleur te zien, daarbij is fase 3 de hoogste. Fase 4 en 5 zijn resp. zeldzaam en zeer zeldzaam, en door mij niet eerder in Friesland waargenomen. (Zie mijn Boerenzwaluw Journaal Friesland 2011 p.9-10). De boerenzwaluw op de foto van Fred Visser (hierboven) komt overeen met kleurvariatie 1.

3. Vangstgegevens 2017

In onderstaande tabel zijn de aantallen weergegeven van alle boerenzwaluwen die in 2017 door mij voor het onderzoek zijn gevangen en of geringd in schuren of stallen in Friesland.

Ringer R24	Jan de Jong	Totaal	Geringd in 2017					Terug vangsten van vóór 2017				2017	2017
		2017	man	Vr.	onb.		pulli	man	vrouw	onb.	<2017	eind	broed
plaats	naam	geringd	n1kj	n1kj	n1kj	1kj	totaal	n1kj	n1kj	n1kj	totaal	totaal	paren
Broek	Rijpkema P.	15	8	6	1			1	1		2	17	9
De Knipe	Durkstra A.	34	9	9		16		12	11		23	57	21
Grou	Hoekstra Sj.	48	9	7	3		29	6	9		15	63	16
Hommerts	Hoek M. P. v d	30	14	16				1			1	31	>20
Hommerts	Ittersum P.H.	12	4	6		2						12	>20
Hommerts	Os H.J. van	58	18	22	2	16		1			1	59	>25
Jutrijp	Groenveld I	59	18	16	1	14	10					59	20
Jutrijp	Huitema Halbe	23	8	13		2						23	>15
Jutrijp	Jong de H.J.	44	16	10	1	14	3					44	>20
Langezwaag	Vries de B.	59	11	2		9	37	3	6		9	68	12
Lippenhuizen	Jager L.	31	8	7		7	9					31	8
Luinjeberd	Zwieten v Theo	6	2	4				2			2	8	4?
Oldeouwer	Stastra F.	46	5	9			32	7	5	1	13	59	15
Rohel *2	Tjeukemeer	17	2	2		13						17	n.v.t.
Rotsterhaule	Baas A.	19	4	5			10	2	1		3	22	6
Terband	Tjepkema T.	43	12	16		7	8	3	2		5	48	18
Terwispel	Berga G.	14	6	6	2			4	5		9	23	13
Terwispel	Jager A.	85	3	5		1	76	7	6		13	98	11
Terwispel	Kramer M.	0								1	1	1	
Terwispel	Leuven van M.	1					1					1	2
Terwispel	Steenwijk A.	28	8	8			12	3	3		6	34	11
Terwispel	Veenstra H.	37	13	15	1	8		7	2	1	10	47	17
Terwispel	Venema A.	1		1				1			1	2	1
Terwispel	Vries de A.	29	5	7			17	8	5		13	42	13
Terwispel	Wagenaar Sj.	12	4	3	1	4		3	2		5	17	7
Tijnje	Nieuwland H.	45	15	17			13					45	18
Warga	de Boer K.	25	3	3			19	1	1		2	27	8
Warga	Talsma S.	89	10	10	1	25	43	4	8		12	101	18
Warga	Kooistra A.	47	4	2			41	2	4		6	53	5
Warns	Dijkstra P.J.	18	8	10				12	5		17	35	>20
Warns	Smid B.	33	10	22		1		15	10		25	58	>33
Wommels	Schraa R.	36	18	18			0					36	20
Totaal		1044	255	277	13	139	360	105	86	3	194	1238	

*1 Witte kolommen = RAS-locatie R24 te Terwispel. *2 Rohel Tjeukemeer is deels vangsten op slaapplek.

Tabel 1. Aantal nieuw geringde Boerenzwaluwen in 2017 en terug gevangen vogels van vóór 2017 per locatie.

4.Boerenzwaluw terugmeldingen per ringplaats in 2017

(opgave tot 31-12-2017).

Oldeouwer.

Ring NLA. BD...09376   m na1kj   20-07-2016.Oldeouwer, F. Stastra, **Nederland**.
22-04-2017.Oldeouwer, F. Stastra, **Nederland**.
Afstand: 0 km. Tijd: 276 dagen.
Dood in paardenstal gevonden, mogelijk koude slachtoffer.
Bericht ontvangen 24-04-2017.

Wommels.

Ring NLA. BD...10626   v na1kj   08-06-2017.Wommels, R. Schraa, **Nederland**.
12-06-2017.Wommels, R. Schraa, **Nederland**.
Afstand: 0 km. Tijd: 4 dagen.
Niet vers dood gevonden in de tuin door R. Schraa.
Bericht ontvangen 12-06-2017.

Rohel Tjeukemeer.

Ring NLA. BC...07142   o 1kj   01-07-2015.Rohel Tjeukemeer, **Nederland**.
24-05-2017.Oldeouwer, F. Stastra, **Nederland**.
Afstand: km. Tijd: 692 dagen.
Gevangen en los in paardenstal als man na 1kj.
Bericht ontvangen 25-07-2017.

Langezwaag.

Ring NLA. BD...09426   o nestjong   27-07-2016.Terwispel, A. Jager **Nederland**.
05-06-2017.Langezwaag, B. de Vries **Nederland**.
Afstand: 3 km. Tijd: 313 dagen.
Gevangen en los als vrouw na 1kj door ringer.
Bericht ontvangen 05-06-2017.

Deze boerenzwaluw zelf geringd bij Afke Jager in de schuur als nestjong. Dispersie 3 km van jong vrouwtje.

Ring NLA. AK...04703   m na 1kj   22-07-2012.Langezwaag, B. de Vries **Nederland**.
05-06-2017.Langezwaag, B. de Vries **Nederland**.
Afstand: 0 km. Tijd: 1778 dagen.
Gevangen en los als na 1kj door ringer.
Bericht ontvangen 05-06-2017.

Dit is de eerste (!) keer dat vogel in deze schuur terug gevangen is. Waar zou hij toch al die tijd geweest zijn? Op het moment van ringen (22-7-2012) is de vogel al na 1^e kalenderjaar, hetgeen betekend dat deze boerenzwaluw nu minstens met zijn 7^e kalenderjaar bezig, als hij in 2011 geboren is. Vogel is op 22 juli 2012 aldaar door Ringgroep Menork geringd.

Terwispel

- Ring NLA. BA...75791   o pulli   27-06-2013.Terwispel, A.de Jong, **Nederland**.
27-04-2017.Barracot, Girona, **Spanje**.
Afstand: 1221 km. Tijd: 1399 dagen.
Gevangen en los door ringer als vrouw na 1kj.
Vleugel 124 mm, gewicht 16,6 gram.
Bericht ontvangen 19-10-2017
- Ring NLA. BE...28654   m na1kj   05-07-2015.Terwispel, Venebuurt, **Nederland**.
17-05-2017.Terwispel, Sj. Wagenaar **Nederland**.
Afstand: 1 km. Tijd: 681 dagen.
Zat in 2016 ook in deze stal op 22 juli!
Bericht ontvangen 17-05-2017.
- Ring NLA. BD...09452   o nestjong   27-07-2016.Terwispel, **A.de Vries, Nederland**.
01-10-2016.Brecht, **Belgie**.
Afstand: 209 km. Tijd: 66 dagen.
Gevangen en los door ringer.
Bericht ontvangen 18-05-2017.
- Ring NLA. AU...45617   o nestjong   13-06-2016.Terwispel, A. Jager, **Nederland**.
17-07-2017.Terwispel, M. Kramer, **Nederland**.
Vers dood, binnengevlogen.
Afstand: 1 km. Tijd: 399 dagen.
Bericht ontvangen 23-07-2017.

Hommerts

- Ring Icona Madrid RA...5281 - 1kj   23-09-2016.Castello, **Spanje**
03-07-2017. Hommerts, **H.J. van Os**, Nederland.
Afstand: 1481 km. Tijd: 283 dagen.
Gevangen en los als man na 1kj.
Bericht ontvangen 01-12-2017
- Ring BLB. 14302605   o na1kj   23-09-2015. Oosthoven, **Belgie**.
04-07-2017. Hommerts, **M.P. van der Hoek, Nederland**.
09-08-2017. Hommerts, **M.P. van der Hoek, Nederland**.
Afstand: 188 km. Tijd: 686 dagen
Gevangen en geringd weer los als man na1kj.
Bericht ontvangen 02-11-2017

De Knipe.

- Ring NLA. BE...28907   o nestjong   22-05-2016.Langezwaag, **Nederland**.
03-06-2017.De Knipe, A. Durkstra, **Nederland**.
Afstand: 1 km. Tijd: 377 dagen.
Gevangen en geringd weer los.
Bericht ontvangen 03-06-2017.

Ring NLA. BF...77093   o nestjong   10-07-2016.Langezwaag, **Nederland.**
03-06-2017.De Knipe, A. Durkstra, **Nederland.**
08-07-2017.De Knipe, A. Durkstra, **Nederland.**
Afstand: 1,6 km. Tijd: 363 dagen.
Bericht ontvangen 16-07-2017.

Ring NLA. BF...77162   o nestjong   26-07-2016.Langezwaag, **Nederland.**
03-06-2017.De Knipe, A. Durkstra, **Nederland.**
Afstand: 1 km. Tijd: 312 dagen.
Bericht ontvangen 03-06-2017.

Warns.

Ring NLA. AU...44722   o nestjong   19-08-2015.Warns, B. Smid, **Nederland.**
15-06-2017.Laaxum 22 Warns, **Nederland.**
Gecontroleerd door T. Albada-de Vries als man na 1kj + los
Afstand: 2 km. Tijd: 665 dagen.
Bericht ontvangen 24-07-2017.

Terband.

Ring NLA. AV...49092   m na1kj   11-08-2012.Terband, T. Tjepkema **Nederland.**
19-06-2017.Terband, T. Tjepkema **Nederland.**
Afstand: 0 km. Tijd: 1772 dagen.
Vers dood gevonden in de paardenstal door Trienke Tjepkema.
Bericht ontvangen 24-06-2017.

Ring NLA. BD...10469   v na1kj   22-05-2017.Terband, T. Tjepkema **Nederland.**
11-07-2017.Terband, T. Tjepkema **Nederland.**
Afstand: 0 km. Tijd: 50 dagen.
Vers dood gevonden in de paardenstal door Trienke Tjepkema.
De vogel had een wond in de hals.
Bericht ontvangen 16-07-2017.

*Dit is al de 2^e boerenzwaluw dit jaar die dood gevonden wordt in de paardenstal door Trienke Tjepkema.
Mogelijk is er een predator (boomvalk/uil?) actief in de omgeving?*

Hebt U een vogel met een ring gevonden meldt hem aan;

Onderzoeker; Jan de Jong

Gecertificeerd Vogelringer 403/C09/R24/R44

E.A. Borgerstraat 66 8501 NG Joure

Tel. 0513-414788 Email j.d.jongringer403@home.nl

Iedere vinder van een vogelring krijgt persoonlijk bericht van zijn vondst en ring retour.

5.Aantekeningen op de ringplekken.

Ook in 2017 heb ik weer een groot aantal aantekeningen gemaakt tijdens het ringen. Per plaats en ringplek geef ik in deze aantekeningen aan wat er op die dag gevangen en/of waargenomen is. Dit is meer om een compleet beeld en een indruk te krijgen van wat er die dag is gebeurd. Veel gegevens van geringde nestjongen en nestnummers bevinden zich namelijk nog in de aantekeningboekjes en zijn nadien in een Excelfile opgeslagen. In 2017 zijn er op heel veel plaatsen geen nestjongen geringd i.v.m. mijn hartoperatie in april. Moet dit jaar nog erg voorzichtig zijn met op ladders te staan.

Broek.

P. Rijpkema.

Boerenwaluw 15 geringd en 2 terug van voorgaande jaren.

23 mei. Aanwezig tussen 8.00 – 10.30 uur. Met mistnet van 10 meter aan de buitenzijde van oude melkstal gevangen en met 3 meter net aan binnenzijde van werkplaats gevangen. In totaal 17 boerenwaluwen (9 man, 7 vrouw en 1 volwassen) gevangen, hiervan 15 geringd (8 man, 6 vrouw en 1 volwassen), de rest (2) was al op 16 juni 2015 geringd. Zeker 9 broedparen in oude melkstal en werkplaats aanwezig.

De Knipe.

A. Durkstra.

Boerenwaluw 34 geringd en 23 terug van voorgaande jaren.

Foto © Jan de Jong, Joure

08-07-2017. *Oppassen dus voor loslopende paarden in De Knipe.*

3 juni. Aanwezig tussen 7.15 – 10.45 uur. Met 2 x 3 m mistnet voor de deur gevangen van paardenstal. In totaal 37 boerenzwaluwen gevangen (21 man, 16 vrouw), hiervan 15 geringd (9 man, 6 vrouw) en de rest (22) droeg al een ring. Geen nestjongen geringd. Met het schepnet ook een volwassen huiszwaluw man uit een van de 6 aanwezige nesten aan de buitenzijde van de paardenstal gevangen en geringd. Zeker 21 broedparen aanwezig.

Foto © Jan de Jong, Joure

03-06-2017. De hoeven van het paard worden gekapt door de hoefsmid. Links de deur waar de boerenzwaluwen naar binnen vliegen om hun jongen te voederen.

8 juli. Aanwezig tussen 7.15 – 8.30 uur. Met 2 x 3 m mistnet voor de deuren gevangen. In totaal 41 boerenzwaluwen gevangen (12 man, 13 vrouw, 16 eerste jaars), hier 19 geringd (16 eerste jaars, 2 vrouw en 1 man), de rest (22) droeg al een pootring. Verder 1 huismus vrouw geringd. Grote bonte specht vloog over tijdens het ringen van de vogels.

Goingarijp.

I. Bloemers.

Niet bezocht in 2017.

Grou.

Sj. Hoekstra.

Boerenzwaluw 48 geringd en 15 terug van voorgaande jaren.

12 mei. Aanwezig tussen 7.00 – 10.15 uur. Met twee keer 3 meter mistnet voor schuurdeur en schuifdeur inligboxenstal gevangen. In de ligbox met mistnet aan de binnenkant gevangen, schuifdeuren op 1 meter open. Bij de schuur mistnet aan de buitenkant. In totaal 29 boerenzwaluw gevangen (10 man, 15 vrouw en 4 volwassen). Van de 29 boerenzwaluwen zijn er 15 geringd (6 man, 6 vrouw, 3 volwassen), de rest droeg al een ring uit voorgaande jaren. In de loods ook nog een broedpaar aanwezig. In totaal zeker 16 broedparen. Bij de boerderij 3 holenduiven en 1 witte kwikstaart. Langs het weggetje vier ooievaar op grasland rondstappend en 1 bruine kiekendief man zweefde boven het grasland.

31 juli. Aanwezig tussen 7.00 – 8.45 uur. Met 2 mistnetten van 3 meter gevangen in ligbox/schuur en nestjongen geringd. Totaal 15 boerenzwaluw (7 man, 7 vrouw, 1 volwassen) met net gevangen, hiervan 4 geringd (1 vrouw, 3 man). Ook 3 spreeuw en 5 huismus gevangen met net en geringd. Verder nog 8 nesten met totaal 29 jongen geringd (1 x 2, 2 x 3, 4 x 4 en 1 x 5).

Foto © Jan de Jong, Joure

31-07-2017. In de oude melkstal broeden nog steeds enkele paren boerenzwaluwen.

Hommerts.

M.P. van der Hoek.

Boerenwaluw 30 geringd en 1 terug van voorgaande jaren.

Foto © Google

Boerenwaluwen vliegen in en uit de stal aan de Krimweg bij Fam. Van der Hoek.

4 juli. Aanwezig tussen 7.00 - 9.00 uur. Voor de 1^e keer in ligboxenstal. Met 1 x 3 m mistnet aan de binnenzijde van ligboxenstal gevangen. In totaal 20 boerenwaluw gevangen (13 man en 7 vrouw), 1 man boerenwaluw droeg een Brussels (Belgische) pootring, de rest is allemaal geringd. Verder geringd; 4 volwassen huismus. Zeker meer dan 20 boerenwaluw broedparen aanwezig. Smorgens vroeg om 06.50 uur op de heenweg naar van der Hoek ook nog twee net nog niet vliegvlugge jonge sholeksters geringd, ze liepen vlak aan de Krimwei.

Foto © Jan de Jong, Joure

04-07-2017. Een van de geringde vliegvlugge sholeksters aan de Krimwei te Hommerts.

9 augustus. Aanwezig tussen 7.15 – 10.15 uur. In totaal 24 boerenzwaluwen gevangen (10 man, 14 vrouw), hiervan 11 geringd (9 vrouw, 2 man), de rest (13) droeg al een ring. Bij de vogels die al een ring droegen was ook dezelfde Belgisch pootring die op 4 juli werd gecontroleerd weer aanwezig. Verder nog geringd; 13 spreeuw en 2 huismus. In en rondom de ligboxenstal veel spreeuwen aanwezig.

Foto © Jan de Jong, Joure

09-08-2017. Door de schuifdeur op een kiertje te zetten en het mistnet aan de binnenkant werden er tal van boerenzwaluwen gevangen in de ligbox van Fam. M.P. van der Hoek.

P.H. van Ittersum.

Boerenzwaluw 12 geringd.

10 juli. Aanwezig tussen 7.30 – 10.30 uur. Voor de 1^e keer in ligboxenstal. Met 2 x 3 m mistnet en 1 x 6 m mistnet in de ligboxenstal gevangen. In totaal 12 boerenzwaluw gevangen en geringd (4 man, 6 vrouw en 2 eerste jaars). Verder erg veel spreeuwen aanwezig in de ligboxenstal, in totaal 18 spreeuwen in het net gevangen en geringd. Van de huismus werden er 8 in het mistnet aangetroffen en die zijn ook allemaal geringd. Een volwassen vrouw witte kwikstaart met voer in de bek voor de jongen werd in 3 meter net gevangen en geringd.

Veel boerenzwaluwen bleven hoog in de ligboxenstal rondvliegend toen het net voor de rolluikdeur stond. De boerenzwaluwen vliegen meer in en uit door de open zijanten en de ventilatie boven in de stal. Daardoor maar klein deel van de boerenzwaluwen kunnen vangen. Zeker meer dan 20 broedparen boerenzwaluw aanwezig. Op de landerijen achter de ligboxenstal waren zeker 10 zwarte kraaien aanwezig. Volwassen boerenzwaluwen hier eerder vangen in het seizoen, als er jongen zijn, zal grotere aantallen opleveren. Veel broedparen in ligbox.

Foto © Jan de Jong, Joure

10-07-2017. Vogelwachter Durk van der Gaast met een volwassen boerenzwaluw die in de ligbox bij Philippus en Angela van Ittersum is gevangen.

H.J. van Os.

Boerenzwaluw 58 geringd en 1 terug van voorgaande jaren.

Foto © Google

In de ligboxstal van Fam. H.J. van Os werd een boerenzwaluw met Spaanse pootring gevangen.

Foto © Jan de Jong, Joure

03-07-2017. Aan de achterzijde van de ligboxstal kunnen de boerenzwaluwen gemakkelijk gevangen worden door de roldeur wat lager te zetten en het vangnet aan de binnenzijde te plaatsen. Ook werden regelmatig spreeuwen op deze wijze in het mistnet gevangen.

3 juli. Aanwezig tussen 8.00 – 10.20 uur. Voor de 1^e keer aanwezig in ligboxenstal. Met 1 x 3 m mistnet en 1 x 10 m mistnet aan binnenzijde van ligboxenstal boerenzwaluwen voor de schuifdeur gevangen. Veel spreeuwen en huismussen aanwezig. In totaal 41 boerenzwaluwen gevangen (17 man, 16 vrouw, 2 volwassen en 6 eerste jaars). Een van de vogels (volwassen man) droeg een Spaanse pootring, de rest is allemaal van een ring voorzien. Zeker meer dan 25 broedparen boerenzwaluw aanwezig. Verder nog gevangen en geringd; 18 spreeuw, 8 huismus en 1 holenduif.

8 augustus. Aanwezig tussen 7.30 – 10.00 uur. Met 1 x 3 m en 1 x 10 m mistnet voor schuifdeuren gevangen. In totaal 25 boerenzwaluwen gevangen (4 man, 10 vrouw, 11 eerste jaars), hiervan 18 geringd (2 man, 6 vrouw en 10 eerste jaars), de rest (7) droeg al een ring. Verder nog gevangen 5 spreeuw (hiervan 4 geringd, 1 van 3 juli terug), en 1 volwassen vrouw huismus geringd.

Foto © Jan de Jong, Joure

03-07-2017. Bij een van de koeien in de stal van Fam. Van Os ontdekte ik gekleurde bandjes om de poten. Het kleurmerken van koeien op deze wijze was nieuw voor mij. Uit navraag bleek dat het hier gaat om een kenmerk voor de (gast)melker dat de koe droog staat en niet gemolken behoeft te worden.

Jutrijp.

I. Groenveld.

Boerenzwaluw 59 geringd en 0 terug van voorgaande jaren.

Foto © Google

In de ligboxstal van Fam I. Groenveld zitten veel boerenzwaluwen, met een mistnet achter de schuifdeur worden de boerenzwaluwen gevangen en geringd.

5 juli. Aanwezig tussen 8.30 – 10.15 uur. Voor de 1^e keer aanwezig in boerderij. Met een 3 m mistnet aan de binnenkant voor de schuifdeur gevangen. In totaal 29 boerenzwaluwen gevangen en geringd (14 man, 10 vrouw en 5 eerste jaars).

10 augustus. Aanwezig tussen 7.15 - 9.45 uur. Met 3 m net voor de schuifdeur en een 6 m net in de stal gevangen. In totaal 34 boerenzwaluwen gevangen (12 man, 13 vrouw en 9 eerste jaars), hiervan zijn 19 geringd (4 man, 6 vrouw en 9 eerste jaars), de rest (15) was al op 5 juli geringd. In 3 boerenzwaluw nesten totaal 10 nestjongen geringd (1 x 2, 1 x 3 en 1 x 5). Nog 1 boerenzwaluw nest met 4 eieren aanwezig. Verder nog 1 volwassen man spreeuw geringd. Vanmorgen vele tientallen spreeuwen in de boerderij aanwezig, ze vluchten door ventilatie ruimte boven in de nok weg. In de sloot voor de boerderij nog een meerkoet volop aan het nestelen.

H. Huitema

Boerenzwaluw 23 geringd en 0 terug van voorgaande jaren.

Foto © Google.

In de boerderij met veel stallen van Fam. H. Huitema zitten de boerenzwaluwen verspreidt, doch in de oude stal voor de silo zitten de meesten en deze zijn gemakkelijk te vangen bij de schuifdeuren en achter bij de roldeur.

11 juli. Aanwezig tussen 7.15 – 10.15 uur. Voor de 1^e keer in de ligboxenstal. In totaal 23 boerenzwaluwen gevangen en geringd (8 man, 13 vrouw en 2 eerste jaars). In ligboxenstal geringd; spreeuw 7 en huismus 1. Twee paar holenduiven aanwezig in grote ligboxenstal. Er zijn veel plekken in hokken en stallen waar boerenzwaluwen kunnen broeden en in en uit vliegen. Meer dan 15 boerenzwaluw broedparen aanwezig.

H.J. de Jong.

Boerenzwaluw 44 geringd en 0 terug van voorgaande jaren.

15 juli. Aanwezig tussen 8.00 - 10.30 uur. Met 2 x 3 m net in schuur en ligboxenstal gevangen. In totaal 31 boerenzwaluwen gevangen en geringd (16 man, 9 vrouw en 6 eerste jaars). In melkstal nog nest met 3 jongen boerenzwaluw geringd. Verder geringd; 1 spreeuw en 9 huismussen. In de ligboxenstal vele 10-tallen spreeuwen aanwezig. Koeien reageren niet goed (onrustig) op aanwezigheid van mistnet in de ligboxenstal. Het mistnet dus niet weer in de stal neerzetten. Ook in tanklokaal en kalverstal zitten nesten van de boerenzwaluw. Meer dan 20 boerenzwaluw broedparen aanwezig op het erf.

Foto © Google.

In de schuur van Fam. H.J.de Jong zitten de meeste broedparen in de schuur, in de ligbox broeden maar enkele.

Foto © Jan de Jong, Joure

15-07-2017. De hond houdt de wacht in de schuur bij het schepnet voor kleine ruimten. Op de grond en tegen de muur en deur veel ontlasting van de grote groep boerenwaluwen die in de schuur broeden en overnachten.

19 augustus. Aanwezig tussen 7.30 – 9.00 uur. Met 1 x 3 m mistnet gevangen in schuur. In totaal 22 boerenzwaluw gevangen (6 man, 8 vrouw en 8 eerste jaars), hiervan 10 geringd (2 vrouw en 8 eerste jaars), de rest (12) was al op 15 juli geringd. Verder 1 huismus geringd en 1 huismus terug gevangen van 15 juli. Een flink deel van de broedvogels en eerste jaars was al vertrokken.

Kortehemmen.

H. Mollenhorst.

Niet bezocht in 2017.

Langezwaag.

B.de Vries.

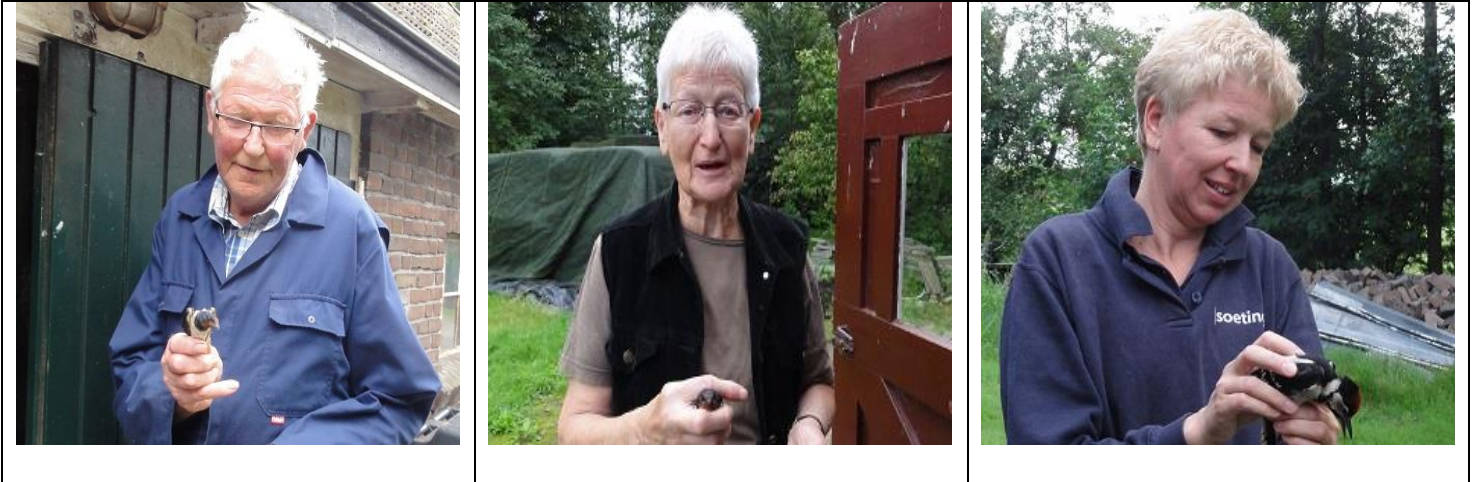
Boerenzwaluw 59 geringd en 9 terug van voorgaande jaren.

Foto © Google.

Op de Hegedyk 8 in Langezwaag bij Fam. B. de Vries broeden veel boerenzwaluwen in de paardenstallen in de schuur.

5 juni. Aanwezig tussen 6.30 – 10.00 uur. Eerste keer hier aanwezig. Met 2 x 3m net voor schuur en stalling gevangen. In totaal 19 boerenzwaluw gevangen (12 man, 7 vrouw), hiervan 10 geringd (9 man, 1 vrouw), de rest (9) droeg al een ring. In de schuur 4 nesten met totaal 20 jongen geringd (1 x 3, 1 x 5 en 2 x 6). Zeker 12 broedpaar boerenzwaluw aanwezig. Veel huismussen aanwezig in de schuur en stalling, in totaal 24 gevangen en geringd (11 x man, 12 x vrouw en 1 eerste jaars). Vorig jaar is er in het najaar een kerkuil in de schuur geweest die heeft de populatie boerenzwaluwen behoorlijk verstoord. Rondom de boerderij heeft dit jaar de grote bonte specht in hole bomen gebroed, spreeuwen op de schuur en in holle bomen, de ringmus in nestkast. Vandaag zeker 3 zingende vinken rond de boerderij. In de tuin is een fitis nest met jongen net uitgevlogen.

Foto's © Jan de Jong, Joure

01-08-2017. *Familie de Vries laat boerenzwaluwen en 1 grote bonte specht los die op het erf zijn gevangen.*

1 augustus. Aanwezig tussen 6.30 – 9.45 uur. Met 1 x 3 m mistnet voor de schuurdeur gevangen en in tuin 1 x 18 m en bij de mesthoop met 1 x 10 m mistnet. In totaal 23 boerenzwaluwen gevangen (7 man, 7 vrouw en 9 eerste jaars), hiervan 12 geringd (2 man, 1 vrouw en 9 eerste jaars), de rest (11) hadden al reeds een ring. In 4 boerenzwaluw nesten totaal 17 nestjongen (1 x 3, 1 x 4 en 2 x 5) geringd. Verder geringd; 1 grote bonte specht, 1 tijftjaf, 1 zwartkop. Van de huismus werden in totaal 17 gevangen (4 man, 2 vrouw en 11 eerste jaars), hiervan 15 geringd (3 man, 1 vrouw en 11 eerste jaars), twee droegen al een pootring van vorige keer.

Lippenhuizen.

Lute Jager.

Boerenzwaluw 31 geringd en 0 terug van voorgaande jaren.

Foto © Lute Jager, Lippenhuizen.

19 juni 2017. *Boerenzwaluwpaar maakt nest in een oude klomp die als herinnering aan de luifel voor de paardenstal van Lute Jager was gespijkerd. Dit is voor het eerst dat op deze manier een nest is gemaakt buiten de stal, aldus Jager.*

28 juni. Aanwezig tussen 7.15 - 9.15 uur. Met 1 x 18 m mistnet op grasveldje en 1 x 18 m mistnet voor de paardenboxen gevangen. In totaal 22 boerenzwaluwen gevangen geringd (8 man, 7 vrouw en 7 eerste jaars). Verder nog 2 nesten met totaal 9 jongen geringd (1 x 5 en 1 x 4). Nog 5 nesten met eieren aanwezig. In totaal 8 broedparen aanwezig. Een paar had nest gebouwd in een oude klomp die aan de zolder was gespijkerd vlak voor de paardenboxen.

Foto © Jan de Jong, Joure

28-06-2017. Met een mistnet voor de paardenstallen en op het grasveld werden de boerenzwaluwen snel gevangen bij Fam. Jager.

Luinjeberd.

Van Zwieten.

Boerenzwaluw 6 geringd en 2 terug van voorgaande jaren.

29 mei. Aanwezig tussen 7.30 – 8.45 uur. Met mistnet 3 m voor schuifdeur kalverhok gevangen. In totaal 8 boerenzwaluw gevangen (4 man, 4 vrouw), hiervan 6 geringd (2 man, 4 vrouw), de rest (2) was al eerder geringd.

Oldeouwer.

F. Stastra.

Boerenzwaluw 46 geringd en 13 terug van voorgaande jaren.

Foto © Google

In de paardenstal bij Fam. Stastra zitten zeker 15 broedparen van de boerenzwaluw.

24 mei. Aanwezig tussen 8.15 – 10.30 uur. Met 10 meter en 3 meter mistnet voor de deur en de openstaande ramen gevangen. In totaal 24 boerenzwaluwen (13 vrouw, 11 man) gevangen, hiervan 14 geringd (9 vrouw, 5 man), de rest (10) droeg al een ring uit voorgaande jaren. Verder nog 2 volwassen vrouw huismus geringd. Zeker 15 boerenzwaluw broedparen aanwezig.

20 juli. Aanwezig tussen 7.00 – 8.30 uur. Met 2 netten voor de deur en de ramen boerenzwaluwen gevangen en 32 nestjongen geringd (3 x 4 en 4 x 5 jongen). Er waren nog 5 boerenzwaluw nesten met eieren aanwezig. Op zolder broed 1 holenduif in nok (tussenruimte van het dak) en zit er elk jaar. In totaal 22 boerenzwaluwen met net gevangen (9 man, 11 vrouw en 2 volwassen), alle vogels droegen al een ring die eerder was aangelegd.

Rohel Tjeukemeer.

Aanwezigheid en geringde boerenzwaluwen genoteerd op de ringplek Rohel.

Boerenzwaluw 17 geringd en 0 terug van voorgaande jaren.

4 mei. Aan de noordoever van Tjeukemeer diverse overvliegend (telling Jan Stegeman).

6 mei. Een volwassen man geringd in netbaan B6 op ringplek, gewicht 20.0 gram.

15 mei. Vijf jagend op insecten boven de rietzoom. Een volwassen vrouw gevangen in net B6, 17,2 gram.

26 mei. Twee keer een overvliegend op ringplek.

29 mei. Niet een gezien vanmorgen op ringplek.

1 juni. Twee voedsel zoekend langs polderdijk.

2 juni. Vier voedsel zoekend langs polderdijk.

10 juni. Drie voedsel zoekend boven rietzoom en polderdijk.

12 juni. Twee aanwezig bij ringplek.

17 juni. Twee voedsel zoekend boven oeverland.

23 juni. Vanmorgen 8 opvliegend uit de rietzoom, later in de morgen nog een groepje van 6 voedsel zoekend bij het witte bruggetje. Twee eerste jaars boerenzwaluw geringd in net C2. Gewichten 17.4 en 16,1 gram.

6 juli. Groepje van zeker 12 boerenzwaluw voedsel zoekend boven oeverland. Een 1kj geringd in net C6.

- 18 juli.** Zeker 5 aanwezig op ringplek. Boerenzwaluwen hebben ongetwijfeld in de rietzoom geslapen, doch door de vele spreeuwen heb ik dit niet opgemerkt. Drie boerenzwaluw geringd, 1 volwassen man in net C5, 2 x eerste jaars (net C6 en C1).
- 21 juli.** Drie voedsel zoekend bij bosjes en boven rietzoom.
- 22 juli.** Een overvliegend boven ringplek.
- 26 juli.** Zeker 25 aanwezig. Hiervan 17 slapend in rietzoom bij net B14. Twee slapers vliegen uit rietzoom bij net C2 en een 8-tal voedsel zoekend boven oeverland. Drie eerste jaars geringd (net B14 16,5 gr./ net B15 15,8 gr./ net B6 15,6 gr.).
- 28 juli.** Drie boerenzwaluwen voedsel zoekend boven oeverland. Na 10.10 uur op de weilanden in de Miekeveene meer dan 30 laag boven grasland op jacht naar insecten. De insecten werden door groepen spreeuwen opgejaagd uit het lange gras.
- 5 augustus.** Na 09.00 uur groepje van 6 voedsel zoekend boven oeverland.
- 14 augustus.** Zeker een 15-tal voedsel zoeken op ringplek. Twee eerste jaars geringd (net B15/netC1),
- 23 augustus.** Om 09.30 uur tientallen jagend op insecten boven oeverland ringplek. Een volwassen vrouw geringd in net B14, de vogels had deels nog een broedvlek.
- 25 augustus.** Plm. 10 voedsel zoekend bij bosjes en boven de rietzoom.
- 28 augustus.** Vijftien voedsel zoekend op ringplek.
- 29 augustus.** Enkele 10-tal na 08.30 uur voedsel zoekend boven oeverzone. Een eerste jaars geringd net B14.
- 1 september.** Zeker een 10-tal voedsel zoekend op ringplek.
- 2 september.** Meer dan 100 voedsel zoekend op ringplek.
- 4 september.** Enkele tientallen voedsel zoekend op ringplek. Een eerste jaars geringd in net C9.
- 7 september.** Meer dan 40 voedsel zoekend boven oeverland en bosjes.
- 18 september.** Meer dan 15 aanwezig. Af en toe kleine groepjes boven rietzoom.
- 20 september.** Meer dan 15 aanwezig. Vooral na 09.00 uur een 15-tal voedsel zoekend op ringplek.
- 23 september.** Twee voedsel zoekend op ringplek.
- 27 september.** Een laag overvliegend bij slootje.
- 4 oktober.** Maar 1 gezien vanmorgen in de mist. Later een eerste jaars geringd in net C1 (vetscore 3/18.3 gr.).

Foto © Jan de Jong, Joure

04-10-2017. Nog een erg late eerste jaars boerenzwaluw gevangen op de ringplek Rohel Tjeukemeer. De vogel was in goede conditie en woog nog 18.3 gram met een vetscore van 3. Aan de snavelbasis nog 1/4 deel geel zichtbaar, mogelijk nog een vogel van laat (3e?) legsel. De laatste vangstdata op Rohel was 30 september 1986.

Rotsterhaule.

A. Baas.

Boerenzwaluw 19 geringd en 3 terug van voorgaande jaren.

15 juni. Aanwezig tussen 7.45 – 10.45 uur. Met 2 x 3 m mistnet voor deur en raam van paardenstal gevangen. In totaal 12 boerenzwaluwen gevangen (6 man en 6 vrouw), hiervan 9 geringd (4 man, 5 vrouw), de rest (3) droeg al een ring. Twee nesten (1 x 6 en 1 x 4) pulli geringd. Zeker 6 broedparen boerenzwaluw aanwezig.

Foto © Jan de Jong, Joure

15-06-2017. Nest met 6 grote boerenzwaluw jongen in paardenstal van Fam. Baas. Let op kleurverschil tussen oog en snavelbasis van de twee linker onderste jonge boerenzwaluwen.

Tjerkgaast.

H. Visser

Niet bezocht in 2017.

Terband.

Henk en Trienke Tjepkema.

Boerenzwaluw 43 geringd en 5 terug van voorgaande jaren.

22 mei. Aanwezig tussen 18.50 – 20.30 uur. Met 10 m mistnet voor de paardenbox gevangen. In totaal 22 boerenzwaluw (9 man, 13 vrouw) gevangen, hiervan 20 geringd (8 man, 12 vrouw), de rest (2) was al in voorgaande jaren geringd. Zeker 13 paar aanwezig.

27 juni. Aanwezig tussen 8.15 – 10.00 uur. Met 10 m mistnet voor de paardenbox gevangen. In totaal 30 boerenzwaluw (10 man, 14 vrouw en 6 eerste jaars) gevangen, hiervan 14 geringd (4 man, 4 vrouw en 6 eerste jaars, de rest (16) droeg al een ring. Verder nog 3 nesten met totaal 8 pulli geringd (2-2-4). Zeker 18 broedparen boerenzwaluw aanwezig.

29 aug. Vannacht maar twee zwaluwen in de stal, vanmorgen waren er zelfs negen! Ze verdwijnen wel erg vroeg (Trienke Tjepkema).

21 sept. Alle zwaluwen zijn nu vertrokken (Trienke Tjepkema).

Terwispel.

H. Veenstra.

Boerenzwaluw 37 geringd en 10 terug van voorgaande jaren.

Foto © Google

In de kalverstal van Fa. H.Veenstra, links van de boerderij, broeden elk jaar zeker 13 paar boerenzwaluwen en enkele huismussen.

8 mei. Aanwezig tussen 7.30 – 10.30 uur. Gevangen met 2 x 3 m mistnet in schuur en kalverschuur. In totaal 17 volwassen boerenzwaluw geringd (8 man, 8 vrouw en 1 volwassen). Tien boerenzwaluwen hadden al een ring (7 man, 2 vrouw en 1 volwassen). Verder nog 1 spreeuw geringd (man). In de ligbox niet gevangen doch daar zaten zeker nog 2 broedparen. Totaal zeker 17 broedparen aanwezig.

8 juli. Aanwezig tussen 8.30 – 10.20 uur. Gevangen met 1 x 3 m mistnet in kalverschuur. In totaal 20 boerenzwaluw geringd (8 eerste jaars, 3 man en 9 vrouw), en 1 volwassen huismus (man).

Afke Jager.

Boerenzwaluw 85 geringd en 10 terug van voorgaande jaren.

Foto © Google

In het schuurtje van Afke Jager links van de woning broeden veel boerenzwaluwen.

10 mei. Aanwezig tussen 7.00 – 9.00 uur. Gevangen met mistnet 3 m voor deur. Er vlogen nog een 4-tal boerenzwaluwen voor de gesloten deur. Na het openen van de deur 17 boerenzwaluwen gevangen, vier ervan geringd (1 man, 3 vrouw) en dertien droegen al een ring (7 man, 6 vrouw). Zeker 9 broedparen aanwezig.

13 juni. Aanwezig tussen 8.00 – 9.30 uur. Gevangen met 3 m mistnet voor de deur, nesten gecontroleerd en jongen geringd. Met het mistnet veertien boerenzwaluw gevangen (7 vrouw, 6 man en 1 eerste jaars). Van deze veertien boerenzwaluwen zijn er vijf geringd (2 vrouw, 2 man en 1 eerste jaars) de rest (9) waren dit jaar al eerder geringd of terug gevangen. Verder zijn er 33 nestjongen geringd (2 x 4, en 5 x 5 jongen). Nog 3 nesten met eieren of kleine jongen. Zeker tien broedparen aanwezig.

28 juni. Aanwezig tussen 9.30 – 10.15 uur. Nesten gecontroleerd en negen nestjongen (1 x 4 en 1 x 5) geringd. Verder nog vijf nesten met eieren aanwezig (2 x 1, 2 x 2 en 1 x 5 ei).

2 augustus. Aanwezig tussen 6.45 – 8.00 uur. Gevangen met 3 m mistnet voor de deur en nestjongen geringd. Met mistnet 14 boerenzwaluw (9 vrouw, 5 man) gevangen, alle al eerder dit jaar geringd of terug gevangen. Verder zijn er 34 nestjongen geringd (1 x 3, 4 x 4 en 3 x 5). Nog drie nesten met eieren en of kleine jongen.

6 sept. Om 7.30 uur schuur gecontroleerd. Er was nog maar 1 volwassen boerenzwaluw aanwezig.

B. Berga.

Boerenzwaluw 14 geringd en 9 terug van voorgaande jaren.

11 mei. Aanwezig tussen 7.15 – 9.45 uur. Met 3 m mistnet in de schuur voor deur gevangen. In totaal 23 boerenzwaluwen gevangen (10 man, 11 vrouw, 2 volwassen). Van de 23 boerenzwaluwen zijn er veertien geringd (6 man, 6 vrouw en twee volwassen), de rest (9) waren in voorgaande jaren geringd. Zeven vrouw boerenzwaluwen hadden nog geen broedvlek. In de ligboxenstal nog 2 broedparen aanwezig. Totaal 13 broedparen aanwezig.

Foto © Google

In de schuur van de boerderij van Fam. B. Berga broeden elk jaar zeker 10 paar boerenzwaluwen.

Arie Steenwijk.

Boerenzwaluw 28 geringd en 6 terug van voorgaande jaren.

17 mei. Aanwezig tussen 7.00 – 9.15 uur. Met 6 m mistnet in loods voor schuifdeur gevangen en 3 m mistnet in ligboxenstal voor schuifdeur gevangen. In totaal 18 boerenzwaluwen gevangen (9 man, 9 vrouw), hiervan 14 geringd (7 man en 7 vrouw), de rest was al in voorgaande jaren geringd. Verder 1 merel vrouwtje met broedvlek in de loods gevangen. Bij de loods een mannetje vink volop zingend. In de ligboxenstal maar ook in de loods beide 1 broedpaar holenduif aanwezig. Zeker 11 broedparen boerenzwaluw aanwezig.

13 juni. Aanwezig 9.30 – 10.00 uur. In totaal 12 nestjongen geringd (1 x 3, 1 x 4 en 1 x 5). In veel nesten in de loods waren de jongen al uitgevlogen.

12 juli. Aanwezig tussen 9.00 – 9.45 uur. Met 6 m mistnet in loods voor schuifdeur zeven boerenzwaluw gevangen (4 vrouw, 3 man), hiervan 2 boerenzwaluw geringd (1 man, 1 vrouw), de rest (7) was al eerder geringd of uit voorgaande jaren. Verder in de loods 1 nest met 4 ei van winterkoning op een oud boerenzwaluwnest. In de loods lag nog een dode kerkuil die in juni enige dagen is geweest en nadien gestorven is. In de loods en de ligboxenstal is het stil nu er geen vee meer in staat.

Sjoerd Wagenaar.

Boerenzwaluw 12 geringd en 5 terug van voorgaande jaren.

17 mei. Aanwezig tussen 9.15 – 10.45 uur. Met 3 m mistnet in schuur voor de deur in totaal 11 boerenzwaluwen (7 man en 4 vrouw) gevangen, hiervan 4 man en 3 vrouw geringd. Vier boerenzwaluwen (3 man en 1 vrouw) droegen al een ring uit voorgaande jaren. Zeker 7 broedparen aanwezig. In de garage 1 broedende merel op nest op stelling. Een mannetje vink volop zingend bij boerderij. De stal is leeg, geen koeien meer.

Foto © Google

In de boerderij van Sjoerd Wagenaar broeden de meeste boerenzwaluwen nu in de schuur.

6 september. Aanwezig tussen 7.45 – 8.45 uur. Met 3 m mistnet in schuur voor de deur zeven boerenzwaluwen (2 vrouw, 1 man en 4 eerste jaars) gevangen, hiervan vijf geringd (4 eerste jaars en 1 vrouw). Een man droeg al een ring uit voorgaande jaren. De eerste jaars waren net vliegvlug. In de loods zeker nog vliegvlugge jongen van drie nesten die nog wat moeten aansterken voor ze vertrekken. Buiten de schuur vanmorgen nog flinke regenbuien.

A.de Vries.

Boerenzwaluw 29 geringd en 13 terug van voorgaande jaren.

25 mei. Aanwezig tussen 7.45 - 10.00 uur. Met 2 x 3 meter net voor de paardenstal deuren in totaal 20 boerenzwaluw gevangen (10 man, 10 vrouw), hiervan 11 geringd (6 vrouw en 5 man), de rest (9) droeg al een ring uit voorgaande jaren. Bij woning 1 zingende vink en 1 witte kwikstaart bij houtbult gezien. In een oude els zat een nestholte van een grote bonte specht, de jongen waren net uitgevlogen. Adres en telefoonnummer gekregen van Hillie van een paardenmanege in de Tijnje (De Warren 2) waar veel boerenzwaluw nesten zitten.

2 augustus. Aanwezig tussen 8.00 – 9.45 uur. Met 2 x 3 m mistnet voor de paardenstal en 1 x 10 m net voor berghok gevangen. Op de buitenlamp aan de paardenstal zat een nest met 4 jongen (plm. 8 dagen) van de grauwe vliegenvanger, alle vier nestjongen en 1 volwassen vrouw grauwe vliegenvanger geringd. Verder 4 huismus gevangen (3 man, 1 vrouw), hiervan 3 geringd (2 man, 1 vrouw), 1 huismus was al eerder geringd. In totaal 17 nestjongen boerenzwaluw geringd (1 x 3, 2 x 4 en 1 x 6). In het wagenhok nog 3 nesten met eieren (1 x 4 en 2 x 2). Met het net in totaal 14 boerenzwaluw gevangen (7 man, 7 vrouw), hiervan 1 vrouw geringd, de rest droeg al een ring. Zeker 13 broedpaar van boerenzwaluw aanwezig.

Foto © Jan de Jong, Joure

02-08-2017. Een nestje met jonge grauwe vliegenvangers zat boven op de buitenlamp van de paardenstal bij Fam. A. de Vries. Een van de nestjongen liet zich na het ringen op de foto vastleggen.

Appie Venema.

Boerenzwaluw 1 geringd en 1 terug van voorgaande jaren.

29 maart. Appie Venema schrijft dat de 81 jaar oude boerderij steenmarter proof is gemaakt en hoopt dat de boerenzwaluwen snel terug zullen keren.

11 april. Eerste paartje keert terug in de boerenschuur, mannetje begint te zingen.

16 april. Derde boerenzwaluw komt aan, koud weer en insecten vliegen amper.

27 april. Smorgens zes boerenzwaluw boven de boerderij.

10 mei. Voor de schuifdeur vliegen een 10-tal boerenzwaluwen om, ze durven niet naar binnen.

11 mei. Maar enkele boerenzwaluwen in de schuur. Na controle bleek dat er een kerkuil in de kast boven in de schuur zat. Kerkuil uit de schuur verdreven, deze mag pas eind september terugkomen.

12 mei. Nog maar enkele angstige boerenzwaluwen in schuur, geen steenmarter maar wel enkele ratten. **In 2005 waren er nog 35 broedparen boerenzwaluwen, wat een enorme teruggang!**

13 juni. Aanwezig tussen 6.30 – 7.45 uur. Met 1 x 3 m en 1 6 m net voor deur gevangen. Twee volwassen boerenzwaluw gevangen (1 man, 1 vrouw), hiervan 1 geringd (vrouw). Slechts 1 broedpaar boerenzwaluw aanwezig.

E. Wind.

Niet bezocht in 2017.

M. Kramer.

Niet bezocht in 2017.

Kramer meldde me dat er zeker 1 broedpaar 2 x heeft gebroed en dat de jongen met succes zijn uitgevlogen.

17 juli. In het hok 1 volwassen dode boerenzwaluw met ring NLA. AU...45616 gevonden door M. Kramer. De vogel is w.s. opgesloten geweest en was op 13 juni 2016 als nestjong geringd in het schuurtje van Afke Jager.

M.Bosje.

Niet bezocht in 2017.

M. van Leuven-Ruijs

Boerenzwaluw 1 geringd en 0 terug van voorgaande jaren.

12 juni. Er zitten nog drie jongen in een nestje in de garage zo meldde Hannelien Ruijs me en stuurde 1 foto.

Foto © Hannelien Ruijs

12-06-2017. Drie bijna vliegvlugge boerenzwaluwen in de nok van de schuur staan op punt van uitvliegen.

13 juni. Aanwezig tussen 10.00 – 10.15 uur. In nest voorin de garage nog 1 nestjong geringd de rest was al weg. Achterin de garage is een nieuw nest gebouwd door een 2^e paartje boerenzwaluw. Aanwezig 2 broedparen boerenzwaluw. Onder een afdak zit een merel te broeden.

Tijnje.

H. Nieuwland.

Boerenzwaluw 45geringd en 0 terug van voorgaande jaren.

31 maart. Eerste boerenzwaluw terug in de stal. In de week erop werd al aan het nest gebouwd.

31 mei. Aanwezig tussen 7.30 – 10.45 uur. Voor het eerst aanwezig op locatie. De paarden moesten eerst uit de stal naar het land gebracht worden. Veel boerenzwaluwen vlogen al in en uit. Daarna het 3 mistnet voor de schuifdeur in totaal 29 boerenzwaluw gevangen en geringd (14 man, 14 vrouw en 1 volwassen). Verder 1 nest met 6 grote boerenzwaluw nestjongen geringd welke al ouder dan 18 dagen waren. In de paardenstal, werkschuur en losse paardenboxen in totaal zeker een 16-18 boerenzwaluw broedparen aanwezig. In de omgeving 1 paar witte kwikstaarten met voer voor jongen aanwezig. Aan een gebouwtje zeker 6 a 7 broedparen van de huiszwaluw.

Foto © Jan de Jong, Joure

31-05-2017. Met een 3 meter mistnet werden 29 boerenzwaluwen die in en uit de paardenbox vlogen gevangen.

12 juli. Aanwezig tussen 7.45 – 8.45 uur. Nestjongen geringd en vogels gevangen met net voor de schuifdeur. Twee nesten met totaal 7 jongen geringd (1 x3 en 1 x 4). Nog 8 nesten met eieren of kleine jongen aanwezig in paardenstal. In totaal met het mistnet 13 boerenzwaluw gevangen (6 man, 7vrouw), hiervan 2 vrouw geringd, de rest (11) droeg al een ring.

Warga.

S. Talsma.

Boerenzwaluw 89 geringd en 12 terug van voorgaande jaren.

19 mei. Aanwezig tussen 7.15 – 9.15 uur. Met 2 x 3 m mistnet voor schuurdeuren 20 boerenzwaluwen (10 man, 10 vrouw) gevangen, hiervan 12 geringd (8 man en 4 vrouw), de rest (8) was van voorgaande jaren. Verder nog 1 geringde volwassen vrouw huismus met broedvlek terug gevangen van voorgaande jaren. Zeker 11 broedparen aanwezig (10 in schuur en 1 in ligboxenstal). Bij de boerderij een zingende vink man, 1 paar merel en 1 paar witte kwikstaart aanwezig.

29 juni. Aanwezig tussen 7.00 – 9.00 uur. Met 2 keer 3 m mistnet voor de schuurdeuren 37 boerenzwaluwen gevangen, hiervan 23 geringd (18 eerste jaars, 5 vrouw), de rest (14) droeg al een ring. Verder 1 huismus vrouw geringd en 1 huismus met ring terug gevangen. In vijf nesten in totaal 22 jongen geringd (1 x 3, 1 x 4 en 3 x 5). Vier nesten bevatten nog eieren of kleine jongen. Vier nesten van boerenzwaluw waren overgenomen door huismussen. Veel volwassen boerenzwaluwen hadden beschadigde staartpenen, mogelijk door gevechten met de in de stal broedende huismussen.

21 augustus. Aanwezig tussen 7.15 – 8.47 uur. Met 2 keer 3 m mistnet voor de schuurdeuren 24 boerenzwaluwen gevangen (7 eerste jaars, 8 man, 8 vrouw, 1 volwassen), hiervan 11 boerenzwaluwen geringd (7 eerste jaars, 2 man, 1 vrouw en 1 volwassen), de rest (13) droeg al een ring. Verder van 6 nesten totaal 21 nestjongen geringd (1 x 2, 2 x 3, 2 x 4 en 1 x 5). In stal nog 3 nesten met eieren en of kleine jongen. Zeker 18 broedparen aanwezig. Vanmorgen kwamen plotseling spreeuwen via de raamroosters naar binnen, hiervan 5 spreeuwen kunnen vangen en ringen (3 man, 1 vrouw en 1 eerste jaars man). Verder 4 huismus gevangen, hiervan twee geringd (eerste jaars) en twee droegen al een ring. Een vrouw huismus met ring V...407920 bleek al een oudje te zijn en was op 23 juli 2010 geringd in dezelfde stal. Op 19 mei 2014 ving ik de vogel nog eens terug en vandaag was ie er weer. Deze huismus is zeker al in zijn 8^e kalenderjaar (of nog ouder).

Foto © Jan de Jong, Joure

21-08-2017. Spreeuw in de stal van Fam. Talsma gevangen met lange bovensnavel.

K.de Boer.

Boerenzwaluw 25 geringd en 2 terug van voorgaande jaren.

Foto © Google

In de schuur bij Keimpe de Boer vliegen de boerenzwaluwen in en uit door een kleine deur en kunnen daardoor gemakkelijk gevangen worden met een mistnet voor de deur.

9 juni. Aanwezig tussen 7.15 – 8.45 uur. Met 1 x 3 meter net voor schuurdeur gevangen. In totaal 8 boerenzwaluwen gevangen (4 man, 4 vrouw), hiervan 6 geringd (3 man, 3 vrouw), de rest (2) droeg al een ring. In totaal in 3 nesten 15 nestjongen geringd (1 x 4, 1 x 5 en 1 x 6 jongen). Verder nog 5 nesten met eieren aangetroffen. Zeker 8 broedparen boerenzwaluw aanwezig. Opmerkelijk was dat er toen het net even voor de schuurdeur werd weggedraaid om zwaluwen weer in te laten vliegen werd er na enige tijd een rietzanger (!) in het net aangetroffen. Deze rietzanger werd ook geringd. Het is zeer ongewoon dat je een rietzanger zo op het boerenerf vangt, de vogel is kennelijk vlak langs de schuur gevlogen en zo in het net beland.

Keimpe de Boer meldde me dat ze nogal wat last van een steenmarter hebben gehad de afgelopen tijd, daardoor waren er wat minder boerenzwaluw broedparen in de schuur.

Foto © Jan de Jong, Joure

09-06-2017. Rietzanger vlak voor de schuurdeur gevangen bij Keimpe de Boer. Heel ongewoon voor een vogel die meer in de rietzoom voorkomt. Mogelijk was ie op zoek naar insecten en is zo in het net beland.

21 augustus. Aanwezig tussen 8.50 – 9.00 uur. Nog 1 boerenzwaluw nest met 4 jongen geringd. In de schuur nog 1 nest met 5 eieren. Op de ligbox stal vele 100den spreeuwen aanwezig.

A. Kooistra

Boerenzwaluw 47 geringd en 6 terug van voorgaande jaren.

Foto © Jan de Jong, Joure

Fam. Kooistra houdt de boerenzwaluw veilig vast en laat ze na het ringen weer los zodat ze kunnen voederen.

9 juni. Aanwezig tussen 8.50 - 10.40 uur. Met 1 x3 m mistnet voor de schuurdeur gevangen. In totaal 8 boerenzwaluw gevangen (4 man, 4 vrouw), hiervan 3 geringd (2 man, 1 vrouw), de rest (5) was al eerder geringd. Zeker 4 broedparen boerenzwaluw aanwezig. Verder 3 nesten met totaal 15 boerenzwaluw jongen geringd (1 x 4, 1 x 5 en 1 x 6). Nog 1 nest met 4 eieren aanwezig.

29 juni. Aanwezig tussen 9.05 - 9.15 uur. Nog 1 nest met 2 boerenzwaluw jongen geringd. Op 1 meter afstand van nest weer een nieuw nest boerenzwaluw met 4 eieren.

Foto © Jan de Jong, Joure

Ook de kleinkinderen Elise en Lyes die bij “Pake en Beppe” zijn hebben geen angst voor de boerenzwaluw en houden hem goed vast.

31 juli. Aanwezig tussen 8.45 – 10.15 uur. Met 1 x 3m mistnet voor de deur gevangen. In totaal 10 boerenzwaluw gevangen (5 man, 5 vrouw), hiervan 3 geringd (2 man, 1 vrouw), de rest (7) droeg al een ring. Verder 5 nesten met totaal 18 boerenzwaluw jongen geringd (4 x 3 en 1 x 6). Vijf broedparen aanwezig.

21 augustus. Aanwezig tussen 9.10 – 9.30 uur. In totaal 6 boerenzwaluw jongen geringd (2 x 3).

Warns.

Bauke Smid.

Boerenzwaluw 18 geringd en 17 terug van voorgaande jaren.

14 juni. Aanwezig tussen 5.55 – 11.10 uur. Met drie keer 3m mistnet voor schuifdeuren ligboxentallen gevangen. Verder 1 x 10 m mistnet op grasveldje voor ligboxenstal. In totaal 58 boerenzwaluwen (26 man, 30 vrouw, 1 volwassen en 1 eerste jaar) gevangen, hiervan 33 geringd (10 man, 22 vrouw en 1 eerste jaars), de rest (25) was al eerder in voorgaande jaren geringd. Zeker > 33 broedparen aanwezig vanmorgen. Naast de boerenzwaluwen nog geringd 15 spreeuw, 1 merel en 1 tapuit! De laatste zat in het 3 m netje naast het raam. Spreeuwen, merel en tapuit kwamen af op de emelten die bij het putdeksel uit de gierkelder op grasveldje kropen.

P.J. Dijkstra

Boerenzwaluw 18 geringd en 17 terug van voorgaande jaren.

20 mei. Aanwezig tussen 5.45 – 10.30 uur. Assistentie van Ep van Hijum uit Warns. Met drie keer 3m mistnet aan de binnenkant van ligboxenstallen oude vogels gevangen. Totaal 35 boerenzwaluwen (20 man, 15 vrouw) gevangen waarvan er 18 geringd zijn (8 man, 10 vrouw), de rest (17) was in voorgaande jaren geringd. Volgens Dijkstra waren nog niet alle boerenzwaluwen terug in de stallen. Aan de woning nestelden weer veel huizswaluwen en naast de boerderij een zingende vink gehoord. Aantal broedparen nog onzeker, zeker > 20.

Foto © Jan de Jong, Joure

20-05-2017. Ep van Hijum haalt voorzichtig een geringde boerenzwaluw uit het net in de ligbox van P.J. Dijkstra.

Wommels.

Roel Schraa.

Boerenzwaluw 36 geringd en 0 terug van voorgaande jaren.

Foto © Jan de Jong, Joure

08-06-2017. *In de schuur in "Lyts Tellens" broeden rond de twintig paar boerenzwaluwen!*

8 juni. Aanwezig tussen 7.45 – 10.20 uur. Met 2 x 3 meter net voor de deuren van de schuur gevangen. In totaal 36 boerenzwaluwen gevangen (18 man, 18 vrouw). In de kippenschuur zat nog 1 boerenzwaluw nest met 2 eieren en 1 paar was nog aan het nestelen. Veel huismussen in kippenschuur die op het voer voor de kippen afkomen. Totaal 20 boerenzwaluw broedparen aanwezig. Van alle boerenzwaluwen de biometrie vastgelegd. Er waren 12 boerenzwaluwen die lichter waren dan 16.0 gram.

12 juni. Roel Schraa vind in de tuin een volwassen boerenzwaluw met ring van 8 juni j.l. dood.

Foto © Jan de Jong, Joure

08-06-2017. *Door dit kleine deurtje aan de zijkant van de schuur vlogen de boerenzwaluwen naar buiten.*

6. Vroege en late waarnemingen in Friesland.

De meldingen van de **aankomst van de eerste boerenzwaluwen in de schuren** en stallen zijn belangrijk om te weten naast de data van de eerste meldingen. Daarom heb ik niet alle Friese losse meldingen die bekend zijn geworden via www.trektellen.nl en www.waarneming.nl in deze opgave opgenomen. De boerenzwaluwen die in de schuren gezien worden zijn de werkelijk terugkerende broedvogels. Tussen de eerste aankomstdata in schuren en of stallen kunnen soms grote verschillen zitten per jaar. Staat U vroege melding van aankomst in de schuur of stal er niet bij meldt hem dan alsnog, het is voor ons heel belangrijk om deze gegevens te blijven registreren. Alleen zo krijgen we een goed beeld betreffende de terugkeer op de broedplek. Hetzelfde geldt ook voor de laatste **waarnemingsdata van vertrek uit de schuren**. Daarbij kunnen ook grote verschillen optreden. Vooral de wat oudere broedparen vertrekken eerder dan de jongere heb ik de indruk. Laat aankomende boerenzwaluwen (soms nog in mei) kunnen zich als de andere vogels al jongen hebben zich nog vestigen.

Vroege waarnemingen.

- 12-03-2017. Twee om 15:30 uur laag boven Minnertsga rondvliegend bij stralend mooi weer (Hielke Hoekstra).
- 16-03-2017. Om 13:19 uur een overvliegend bij uitkijktoren Ravenswoud in Fochteloerveen (Bouke Roosma).
- 24-03-2017. Rond deze datum 1 terug in de schuur in omgeving van Fochteloerveen, hoorde ik van een wandelende mevrouw aldaar (Sjoerd Bakker, Oldemarkt).
- 27-03-2017. Te Lekkum om 11:04 uur 1 waargenomen (Donald Wolters). Te Sumar om 11:58 uur 1 gezien en gefotografeerd (Sipke Booi). Ten zuidoosten van Fochteloerveen om 14:24 uur 1 gezien (S. Wenings). Eerste terug in paardenstal te Sint Anna Parochie. In 2016 terug op 29 maart in dezelfde paardenstal (Sophie Brakelé). Op Vlieland bij de 1e Kroonspolder 1 overvliegend (Sietze Dijkstra).
- 28-03-2017. Bij Alde Feanen te Eernewoude 1 overvliegend (R. Gjaltema). Op Vlieland bij Vuurboetsduin 1 overvliegend (Henk-Jan van der Kolk). Bij Berlikum in de Hemmemapolder 1 overvliegend (Durk Lautenbag). Drie voedsel zoekend bij uitkijktoren Ravenswoud e.o bij Fochteloerveen (Augustijn Hilbrand). Op Vlieland bij de Kroonspolder 1 overvliegend (Henk-Jan van der Kolk).
- 29-03-2017. Eerste gezien in Koudum boven Nieuweweg (Lolke Groen). Drie voedsel zoekend bij de Hoarnestreek te Roptazijl (Rudy Fopma). In Marssumerpolder 1 ter plekke (Jacob Bosma). In de omgeving van Goutum in polder Schaap 1 gezien (Larisse Bakker).
- 30-03-2017. Om 08:00 uur 1^e terug in de paardenstal te Terband (Henk en Trienke Tjepkema). Twee bij de kerk in Sumar (Bareld Storm). Twee overvliegend te Hoornsterzwaag (Jet en Jan Hofstra). Om 16:00 uur 1 terug in de paardenstal (Jet en Jan Hofstra Hoornsterzwaag). Op Vlieland bij Vuurboetsduin 1 overvliegend en bij de Oude Eendenkooi 1 gezien (Carl Zuhorn). Te Stiens 1 overvliegend (Harm Dijkstra). In Riedpolder bij Wijnaldum 1 gezien (Vis Diefje?). In de Noordermeerpolder bij Stavoren een gezien (Jasper Zoeter). Bij Makkum 1 overvliegend (Dick Pruiksmas). Op Vlieland 1 bij Oude Huizenlid (Willem Bosma). Te Nes (Dongeradeel) 1 mannetje ter plekke (Hans Gartner).
- 31-03-2017. Een terug in de stal te Koudum (Lolke Groen, Koudum). In Langezwaag de eerste terug in de stal (Sietse van der Wal, Langezwaag). Vandaag nummer twee gearriveerd in paardenstal te Terband (Henk en Trienke Tjepkema). Een gezien in Surhuizermieden (Tseard en Aukje Hiemstra, Surhuisterveen). Aan de Bergumermeer 1 waargenomen (Bareld Storm en Gerben de Vries). Twee ♂ bij de kerk in Sumar (Bareld Storm). Eerste terug in schuur te Paesens (Oane Taekema). Twee bij de Compagnonsbosschen te Ravenswoud (Maricée ten Bosch). Twee op Terschelling bij Janne Frieseduin (Piet Zumkehr). Bij Bernsterburen 1 gezien (Johan Helmus). Op de Noordvaarder op Terschelling 1 overvliegend (Joeri Lamers). Op de Workumerwaard 1 gezien (Otte Zijlstra). Op Terschelling 1 gezien in Terschellinger polder (T. Hek). Drie bij de Oostervallei op Vlieland (Willem Bosma). Twee bij Warten- Midsbuorren (Jaap Westra). Twee te Iens

Rommert Cazemier). Bij Gytsjerk 1 overvliegend (Jacob Bosma). In de Riedpolder bij Wijnaldum 2 aanwezig (Albert Eggens). Bij Sint Johannesga in de Grootte Sint Johannesgaaster veenpolder 1 aanwezig (Primo Ish-Hurwitz). In Jelsumer Nieuwland 1 aanwezig (Larissa Bakker). In Eastermar 1 aanwezig (Pieter Hamstra). Twee overvliegend te Sneek-Stadsfenne (Fedde Welbedacht). Te OudeBildzijl 1 in de schuur, op 07-04-2017 kwam pas de tweede (Berend Jan Castelein).

Foto ©Anne van der Wal

Veel maart meldingen in 2017 van boerenzwaluwen die terugkeerden. Zelfs op enkele plekken al vogels terug in de broedschuren en stallen!

- 01-04-2017. Twee te Oudehaske boven de Menning vliegend (Nico Veen, Oudehaske en Jan de Jong, Joure). Een vogel over het erf vliegend te Terwispel (Mathijs Kramer). Te Veenwouden 1 in paardenstal, pas op 08-04-2017 kwam de tweede (Berend Jan Castelein). Bij Aengewirder-of Tjalleberterkrite een gezien (Meinte Engelman).
- 02-04-2017. Te Broek Zuid bij Joure 1 achter de haven gezien (Jan Veldman). Twee bij de Alde Feanen bij Fjirtich Med gezien (Nicky Hulsbosch). Vier bij de Leien (Bareld Storm).
- 03-04-2017. Twee terug in de stal te Bontebok (Jan Bakker). Twee terug in de stal te Dedgum, ze waren een paar dagen eerder dan in 2016 (Ton en Catharina Westendorp). Eerste paar terug in paardenstal te Appelscha (Adrienne Jonker).
- 05-04-2017. Tien bij de Putten te Eastermar (Pieter Hamstra). Twaalf in Fochteloerveen (Dirk Hiemstra).
- 06-04-2017. Vier terug in schuur te Donkerbroek (E. Snieder). In Joure 1 terug in schuur (Artina Oppenhuizen). Te Koufunderigge twee gezien (Theo Batstra). Te Ureterp 1 overvliegend (Johan de Jong). Te Ravenswoud 1 gezien (Nico Hofstra). Vanmorgen 4^e terug in paardenstal te Terband (Henk en

- Trienke Tjepkema). Achttien voedsel zoekend bij Twijzeler mieden (Teunis IJlstra).
- 07-04-2017. Acht boerenzwaluwen terug in de stal te Oudkerk (Klaske Adema). Al meerdere gezien in het Lauwersmeer (Johan de Jong, Ureterp). Eerste verkenner in schuur te Wommels (Roel Schraa). Aan de Tjonger te Delfstrahuizen 1 gezien (Jan de Vlas, Echterbrug).
- 08-04-2017. In het Ald Hof bij Terkaple 1 waargenomen (Tsjepke van der Honing, Joure). In Suamarderheide 1 ♂ terug in schuur (Bareld Storm). Tegen de avond 1 terug in de garage te Katlijk (Hendrik en Atsje de Vries, Katlijk). Aan de Meenscharweg te Joure 1 gezien (Durk Visser). Vanmiddag twee te Vegelinsoord bij de woning (Durk Durksz).
- 09-04-2017. De eerste terug bij de boerderij in Warns (P.J. Dijkstra, Warns). Drie terug in het schuurtje te Terwispel (Afke Jager). Vier terug in stal te Rotstergaast (J. Althuisius). In Aldemiede bij Suwâld 1 overvliegend (Jaap Tilkema). Tweede paar keert terug in paardenstal te Appelscha (Adrienne Jonker). Nu slapen de boerenzwaluwen weer binnen in schuur te Terwispel (Mathijs Kramer). Twee terug in de stal te Grou (Fam. Sj. Hoekstra). Zeker drie binnen slapend in schuur te Wommels (Roel Schraa). Eerste zwaluw in schuur te Ropta bij Metslawier (Tjitske Veenstra-van Dijk).
- 10-04-2017. Te Marssum 1 in stal terug ((John Bouma). Vijf te Iens gezien (Gerda van der Heide). Vier boerenzwaluwen vliegen rond de boerderij (Bauke Smid, Warns). Twee in paardenstal te Driesum (Berend Jan Castelein).
- 11-04-2017. Man en vrouw boerenzwaluw terug in schuur te Eastermar (Arend Timmerman). Te Terwispel de 1^e weer terug in de loods (Arie Steenwijk). Drie in de omgeving van Iens gezien (Gerda van der Heide). Vanmorgen al 10 terug in de paardenstal te Terband (Henk en Trienke Tjepkema). Eerste zwaluw in de paardenstal te Jonkerslân, was daarna weer weg (Heleen Achterberg). Te Britswert 1 gezien (Afke Hoogland). Twee terug in paardenstal te Terwispel (Alex en Hillie de Vries). Een bij Joure gezien (Tonny de Jong).
- 12-04-2017. Nog steeds drie boerenzwaluwen aanwezig te Iens (Gerda van der Heide). Twee zwaluwen even op stal te Jonkerslân, daarna weer weg (Heleen Achterberg). De eersten weer in de stal gezien te Terwispel. De volgende dag waren ze alweer weg en pas op 20 april vliegen ze af en aan in de stal (Rikus en Tryntsje Veenstra).
- 13-04-2017. Twee bij de manege De Jouwer te Haskerhorne (Bertus Rijpkema, Joure). Bij het Gerbrandygemaal aan de Griene Dyk te Offingawier 1 waargenomen (Hilde Rienstra). Te Noardburgum 1 ♂ en 1 ♀ terug in de stal (Jan en Froukje van der Veen).
- 14-04-2017. Twee in de stal en 1 buiten paardenstal te Jonkerslân (Heleen Achterberg). Vandaag 3^e gearriveerd, vogels druk zingend bij de nesten te Dedgum (Ton en Catharina Westendorp). Tien boerenzwaluwen te Noardburgum (Jan van der Veen).
- 15-04-2017. Twee in de ligboxstal te Warns tijdens flinke wind (Bauke Smid). Twee terug in schuur te Terwispel (Geertje en Bart Berga). Vier terug in paardenstal te Jonkerslân (Heleen Achterberg). Nog geen boerenzwaluw terug in de schuur te Terwispel (Hannelien Ruijs en Marc van Leuven).
- 16-04-2017. Een terug bij nest in de garage te Kollum (Anny de Jong), de volgende dag waren er al twee. Twee terug in de paardenstal te Rotsterhaule (A. Baas). Al een paar dagen 1 rondvliegend te Westervelde (Arend Veenstra). Zeker zes in paardenstal te Britswert (Afke Hoogland). Te Oldeouwer zwaluwen al binnen in de stal bij Sjoerd Jan Alkema (Albertje Alkema-ten Hoeve). Meer dan 100 a 150 in natuurgebied ten noorden van de Leijen bij Eastermar voedsel zoekend (Marten Zijlstra Burgum). Pas nu vliegen ze weer af en aan in de paardenstal te Terwispel (Alex en Hillie de Vries).
- 18-04-2017. Een 20-tal aan het insectenjagen in de luwte van de bomen tijdens kille noordenwind te Joure (Bertus Rijpkema).
- 19-04-2017. Twee terug in stal te Terwispel (Melle en Annachiena Vos, Terwispel).
- 23-04-2017. Nu pas 3^e paar terug in de paardenstal te Appelscha, 2^e paar was 9 april (Adrienne Jonker).

Late waarnemingen.

- 28-08-2017. In deze week (eind aug) zijn alleen de jonge zwaluwen achtergebleven en hebben zich verzameld, slapen niet meer in de stal in Jonkerslân maar blijven wel in de buurt (Heleen Achterberg).
- 29-08-2017. Zwaluwen vertrokken uit de paardenstal. In de nacht van 7 en 8 sept. en 8 en 9 sept. waren de Jongen weer even terug in de stal, daarna verdwenen (Adrienne Jonker, Appelscha).
- 02-09-2017. Twee broedparen in schuur gehad. Kerkuil eet boerenzwaluwen op te Paesens (A, Taekema, Paesens).
- 03-09-2017. Nog een nest met 3 jongen in de paardenstal te Terband, het wordt al rustiger (Trienke Tjepkema).
- 04-09-2017. In de laatste week van augustus zijn de meeste wel vertrokken te Katlijk. Op 4 september laatste mannetje vertrokken uit schuur (Hendrik en Atsje de Vries).
- 05-09-2017. Laatste nestje in paardenstal te Jonkerslân met drie jongen uitgevlogen, ouders blijven erbij Heleen Achterberg).
- 08-09-2017. De boerenzwaluwen zijn nu allemaal vertrokken uit de ligbox (M.P. van der Hoek, Hommerts). Op 11-09-2017 waren de eerste jaars weer terug in de stal op de nesten. Regenachtig en koud weer (M.P. van der Hoek).
- 09-09-2017. In Oosterzee 1 albino boerenzwaluw gezien door Riekje Boon. De volgende dag was de vogel nog aanwezig (Sibbele Witteveen).
- 10-09-2017. Vorige week waren er nog veel in de schuur te Goingarip. Nog nooit zoveel gehad als dit jaar. Vandaag nog enkele in de schuur (Ineke Bloemers).
- 11-09-2017. Nog grote groepen op insectenjacht langs bosranden in Damwoude (Jan Andries Wagenaar).
- 12-09-2017. Nog druk in de ligboxen te Warns, ze gaan nog niet we en zitten snachts nog binnen (B. Smid). Bij Tom Hof op de Haule vorige week nog nest (3^e leg) met jongen van nog geen week (Gjalt de Haan, Appelscha).
- 13-09-2017. Afgelopen week nog honderden bij Meskenwier aan het voedsel zoeken laag boven de weilanden. Vandaag nog enkele terug op oude nest in schapenhok (Hyltsje Hilverda, Akkrum). Laatste in stal te Hoornsterzwaag (Jet en Jan Hofstra, Hoornsterzwaag).
- 17-09-2017. Nog enkele te Kinnum op Terschelling rondvliegend (Willy Nijdam).
- 18-09-2017. Laatste zwaluwen in de nacht van 17 op 18 sept. vertrokken uit stal te Warga (Aafke Kooistra).
- 19-09-2017. Vertrokken uit hok te Noardburgum. Naar schatting 42 zwaluwen uitgevlogen (Jan van der Veen).
- 20-09-2017. Het wordt rustiger in de garage te Goingarip, vorige week waren ze er allemaal nog (Ineke Bloemers). Laatste jong dat was achtergebleven in de paardenstal te Jonkerslân is nu ook vertrokken (Heleen Achterberg). Zeker nog een 15-tal voedsel zoekend aan noordoever Tjeukemeer (Jan de Jong en Jan Stegeman).
- 22-09-2017. Alle zwaluwen vertrokken uit de paardenstal te Terband (Trienke Tjepkema). In paardenstal te Lippenhuizen laatste vertrokken (Lute Jager).
- 23-09-2017. De zwaluwen zijn allemaal vertrokken uit de garage in Kollum (Anny de Jong). Nog twee voedsel zoekend aan noordoever Tjeukemeer bij Rohel (Jan de Jong).
- 26-09-2017. In Grou alle zwaluwen vertrokken uit de stal (Fam. Hoekstra).
- 27-09-2017. Nog een laag overvliegend aan noordoever Tjeukemeer bij Rohel (Jan de Jong).
- 28-09-2017. De boerenzwaluwen zijn vertrokken uit de ligboxen te Warns. Er waren er dit jaar meer broedparen dan in 2016 (Bauke Smid). Vier overvliegend te Drachten (R. Riemersma).
- 29-09-2017. Vijftien voedsel zoekend te Schiermonnikoog aan Noorderstrand (Christiaan Teule). Te Sneek een gezien (Johan Helmus). Zes bij Heide Allardsoog (Sjoukje Scholten).
- 30-09-2017. In Oldeboorn nog een nest met vliegvlugge jongen in stal die gevoerd worden (waarneming.nl). Twaalf overvliegend naar ZW Duurswoudsterheide (K. Scholten en Siep Luinenburg). Bij de Ballumerduinen 25 waargenomen (Daan Smets en Lo Troisfontaine).
- 01-10-2017. Bij Zwarte Haan een waargenomen (Jelmer Luyckx). Vijftien overvliegend te Feanwâlden (Kees

- de Pater). Bij Kollum Dwarsryd naar schatting 1000 aanwezig (Klaas de Vries en Djoke Nijdam).
Te Sneek negen overvliegend naar zuid (Fedde Welbedacht). Vier te Kollum gezien (Kees Bode).
03-10-2017. Bij de Houkesloot een (Johan op den Dries). Te Franeker een gezien (Gertjan Hijstrek).
04-10-2017. Nog 1 eerste jaars geringd aan de noordoever van Tjeukemeer bij Rohel (Jan de Jong).
06-10-2017. Twee te Wijnjeterpstreek gezien (Harma Scholten).
07-10-2017. Twee te Jubbega (Michiel van Ettingen).
08-10-2017. Bij Rotstergaasterwallen een gezien (Teunis IJlstra). Vijf voedsel zoekend te Dokkum (Kees Bode). Te Heeg een gezien (Bert Zijlstra).
09-10-2017. Zeven overvliegend naar west bij Buurderduin op Ameland (Robert Middelveld). Bij Grilplak op Terschelling acht (Frank Regeer).
11-10-2017. In de Welsrijperpolder drie (Merel Zweemer).
13-10-2017. Tussen een groep spreeuwen 1 boerenzwaluw te Akkrum gezien (Bea Zandstra).
15-10-2017. Zes overvliegend naar zuid te Roodkerk (Piet van de Polder). Nog 2 in kalverhok te Kinnum (Willy Nijdam, Kinnum, Terschelling).
19-10-2017. Bij paal 20 op Terschelling twee waargenomen (Jan Bos).
26-10-2017. Een overvliegend te Oudega W (L. van Welie). In Holwerd 1 gezien (Sieds Boersma).
Vier overvliegend aan Noordzeestrand op Schiermonnikoog (Jonne Veldboom).
04-11-2017. Bij Westergeest 1 gezien (Jacob Bosma). Een voedsel zoekend bij Ferwert (Paul van Eik).
19-11-2017. Bij Kollumerpomp 1 overvliegend (Tseard Mulder en Rudie Huiting).
25-11-2017. Te Kollum 1 gezien (Jaap Lokker).
30-11-2017. Te Heeg 1 waargenomen (Bert Zijlstra).

7. Aantekeningen en meldingen van correspondenten.

Hierbij vijf korte meldingen en aantekeningen die ik van correspondenten mocht ontvangen. Velen weten niet dat hoe verder je naar het zuiden komt in Europa des te vroeger de boerenzwaluwen beginnen te broeden. Ina Adriaansen verteld ons hoe vroeg ze al in Portugal beginnen te broeden. Elk jaar horen we weer van predatie in de stallen waar zwaluwen broeden. Heleen Achterberg uit Jonkerslân had er dit jaar mee te maken. En de slechte weersomstandigheden in september dit jaar eisten hun tol in paardenstallen in Appelscha bij Adrienne Jonker en in Rottum bij Elin van der Meulen. Ook in Wijnjewoude bij Ineke Westers sneuvelden jongen.

In Portugal broeden de boerenzwaluwen vroeg.

In Nederland volgen we de boerenzwaluwen maar al te graag van aankomst tot vertrek, in de regel keren de vroegsten pas eind maart bij ons terug. Hoe zou dat elders in Europa zijn? Door een toevallig contact met Ina Adriaansen via Facebook kreeg ik de melding van een vroeg broedgeval in het zuiden van Portugal bij Aldeia do Cano in gemeente Cercal do Alentejo (ten NO van Vila Nova de Milfontes). Ina Adriaansen is Nederlandse en komt oorspronkelijk uit Middelburg in Zeeland. Ze heeft ook jaren in West Vancouver, Britisch Columbia, Canada gewoond.

In Aldeia do Cano waren dit jaar de boerenzwaluwen op 1 februari (!) teruggekeerd op de broedplek. In de regel verlaten de oude en jongen vogels vlak na het 3^e legsel het broedgebied om elders te overwinteren. Ieder jaar zitten er in de omgeving van de woning begin maart wel 3 paar. Dit jaar ook een nest onder de carport. Op 18 februari was het nest al klaar. Op 2 maart lagen er nog 4 eieren in en 10 maart werden de pasgeboren jongen gevoerd. Bij een broedduur van 15 dagen en vier dagen voor het leggen van de eieren kom je uit op een 1^e ei data van rond 18-19 februari. En dat is erg vroeg voor Nederlandse begrippen.

In Friesland komen de eerste vroege eieren pas na half april als een groot deel van de eigen broedvogels nog moet terugkeren uit de overwintergebieden. Soms komen er na half mei nog boerenzwaluwen terug op de broedplek.

Foto © Google

Plattegrond van stad Vila Nova de Milfontes (kustplaats) in Zuid Portugal.

Foto © Google *Uitzicht op het strand van Vila nova de Milfontes*

In Jonkerslân 22 boerenzwaluwen uitgevlogen in paardenstal.

Van Heleen Achterberg uit Jonkerslân kreeg ik een mooi overzichtje van de broedende boerenzwaluwen in hun paardenstal. Al op 11 april werd de 1^e boerenzwaluw boven de stallen gezien en de volgende dag waren er zelfs al twee even op stal. Op 14 april drie aanwezig, 15 april vier, 30 april zes en op 8 mei acht zwaluwen. In totaal werden er dit jaar negen nesten gevonden, tegenover vorig jaar maar vijf. Op 27 mei werden de eerste vijf jongen waargenomen, helaas werden deze op 2 juni alle dood aangetroffen in het nest. Zes nesten bleken succesvol te zijn met totaal 22 uitgevlogen jongen (2-5-4-5-3-3). Op 15 juli werd 1 nestje met jongen opgehaald door een sperwer(!) in de stal. Op 26 juli twee dode zwaluwen (1 volwassen en 1 jong) gevonden in stal. Een nestje dat op 11 augustus was uitgekomen werd op 22 augustus snachts leeggehaald (door een uil?). In de week van 28 augustus hebben alle jongen zich verzameld en slapen niet meer op stal doch blijven wel in de buurt.

***Opmerking;** Waarschijnlijk slapen de boerenzwaluwen niet meer op stal i.v.m. mogelijke predatie. Predatie van nestjongen komt veel voor door kerkuil, maar de sperwer kan ook gemakkelijk naar binnen vliegen en pakt dan volwassen of jonge vogels. Dat er een volwassen boerenzwaluw dood gevonden is op 26 juli in de paardenstal kan het gevolg zijn van bezoek door predatoren (kerkuil-sperwer). Predatoren proberen oude vogels op het nest te pakken en kunnen daarbij de zwaluwen verwonden zodat ze nadien toch nog kunnen omkomen. Sperwers jagen ook op boerenzwaluwen buiten de paardenstal of schuur en kunnen overdag een broedvogel bemachtigen en daardoor kunnen legsels met jongen zonder verdere aanwijzingen dood worden aangetroffen in het nest.*

Op 5 september is er nog 1 nestje met drie jongen met hun ouders achtergebleven in de stal. Het laatste jong is op 20 september vertrokken, het is weer stil in de stal.

Tweede legsel boerenzwaluw in Rottum bij Heerenveen slecht verlopen.

Sterfte komt bij boerenzwaluwen in het najaar door weersomstandigheden wel eens vaker voor door slechte weersomstandigheden. Uit Friesland kreeg ik van veel meer plaatsen berichten door dat er sprake was van het verlaten van de oude vogels uit stallen en het achterlaten van nestjongen. Hier een voorbeeld. Op 13 september kreeg ik van Elin van der Meulen uit Rottum bij Heerenveen een berichtje dat het niet zo goed gaat met haar twee paar broedende boerenzwaluwen.

Elin van der Meulen schreef me het volgende:

Naar aanleiding van uw bericht op Facebook geef ik in deze mail mijn ervaring met de boerenzwaluw. Eind mei/begin juni zijn twee boerenzwaluw koppeltjes bij ons aan komen vliegen. Eén koppel is gaan nestelen onder onze carport en de andere onder de overkapping aan de zijkant van ons huis. De eerste leg is bij beide koppels goed verlopen. Uit het eerste nest zijn 3 jonge zwaluwen gekomen en uit het andere nest 5. Alle jongen uit beide nesten zijn uitgevlogen en zien we nog regelmatig bij ons op het dak of onder de overkapping. Beide koppels zijn begonnen aan een tweede leg op een meter afstand van hun eerste nestje.

Foto © Elin van der Meulen, Rottum.

Eerste legsel met 5 nestjongen van de boerenzwaluw aan de Badweg 35 bij Fam. Van der Meulen. Let op het verschil van grijskleuring bij de jongen op het voorhoofd. De tweede van rechts heeft (nog?) geen licht roodbruine veertjes tussen oog en bovensnavel. Dit verschijnsel was me nog niet eerder opgevallen bij de nestjongen.

Foto © Elin van der Meulen, Rottum.

13-09-2017. Vier dode eerste jaars boerenzwaluwen die net vliegvlug waren gestorven door voedselgebrek t.g.v. het slechte weer op 13 september middags dood gevonden. De langste slagpen van de vleugel zit bij de meest linkse vogel en de 2^e van rechts nog deels in de bloedspeel.

Onder de overkapping zijn er 3 uitgevlogen een paar weken geleden, maar daar leeft nu nog maar een van. Onder de carport zijn er 4 zwaluwen uitgekomen, waar afgelopen maandag nog 3 van leefden. Deze zwaluwen zijn niet uitgevlogen, maar daar was het wel de tijd voor. Dit is waarschijnlijk een teken van zwakte. Vanochtend zaten ze alle 3 nog in het nest, maar vanmiddag hebben we alle zwaluwen dood in hun nestje gevonden. We denken dat de dood van de zwaluwen komt door voedselgebrek, we zien de ouders namelijk niet meer heen en weer vliegen naar het nestje. Ook niet toen de zwaluwen vanochtend (13 september) nog leefden.

Boerenzwaluwen in paardenstal te Appelscha.

Op 12 september kreeg ik van Adrienne Jonker een verslagje binnen betreffende de aanwezigheid van een achttal paartjes broedende boerenzwaluwen in hun paardenstal aan de Willemstad 11 in Appelscha. De boerenzwaluwen broeden er al sinds dat ze er 15 jaar geleden zijn komen te wonen. Op 3 april arriveerde het 1^e paartje dit jaar terug in de paardenstal. Het 2^e op 9 april, 3^e op 23 april en het 4^e op 29 april. Na het 4^e paartje is de aankomst niet meer bijgehouden aldus Adrienne Jonker. Wel was er tussen het 3^e en 4^e paartje veel gekwetter en gedoe geweest

om een plekje in de stal. Uiteindelijk waren er acht broedparen waarvan er vijf voor de 2^e keer gebroed hebben. In totaal zijn er 47 jonge boerenzwaluwen uitgevlogen en drie dood gevonden onder het nest. Op 28 augustus verzamelden ze zich alle buiten in de lucht en werd er een soort van zingen gehoord.

Foto © Peter Boltjes.

Boerenzwaluwen geven hun vertrek naar het zuiden vaak aan door massaal te zingen in de vooravond van vertrek. Ook slapen ze vaak samen massaal nog 1 x in de schuur en zingen/kwetteren dan opvallend luid.

De volgende dag waren ze allemaal verdwenen en was het stil in de paardenstal.

Na negen dagen kwamen er in de nacht van 7 op 8 september, en ook van 8 op 9 september plotseling een zevental boerenzwaluwen terug op de nesten in de stal. In de 15 jaar dat we hier wonen heb ik dit niet eerder meegemaakt schreef Adrienne Jonker en vraagt zich af of dat vanwege het slechte weer is geweest.

Inderdaad heeft de slechte weersomstandigheden hier deels mee te maken. Als boerenzwaluwen door slecht weer situaties in de problemen komen, ook na zelfs 1 week, dan kunnen broedvogels maar vooral ook net vliegvlugge jongen terugkeren naar de veilige stal. Meestal keren ze maar voor enkele dagen terug. Door het slechte weer, veel regen, kou en wind komen vliegvlugge jongen moeilijk aan voedsel en zoeken ze hun “veilige” nest weer op. In de stal is het veilig en droog. Ook bij Fam. M.P. van der Hoek in Hommerts keerden ze dit jaar plotseling terug. Nadat de ouders en jongen plotseling vertrokken waren op 4 september kwamen ze op 11 september “manmachting” terug, de jongen zaten weer op de nesten aldus van der Hoek. Een mooi voorbeeld van een sterke binding aan de geboorteplek. Als de vliegvlugge jongen inzien dat hun ouders vertrokken zijn en er weinig “hulp/voedsel” te verwachten is dan vertrekken ze zelf ook weer.

Boerenzwaluwen dood door zomerstorm en slecht weer in najaar.

Ineke Westers uit Wijnjewoude woont in het buitengebied en heeft een paartje boerenzwaluwen dat in de loods broedt. Hierbij haar trieste melding. Van 3 legfels dit jaar werden er maar twee jongen groot.

Dit jaar en in 2015 en 2016 werden er slechts twee jongen groot bij mij in de loods.

Dit jaar al op 7/8 juni het 1^e legfel de dood toen het nog maar een week oud was door de zomerstorm. De ouders konden toen niet voeren.

Op 4 juli kwam het 2^e legfel uit en daarvan zijn er twee jongen groot geworden. Op 26 juli kwamen ze uit het nest en op 30 juli maakten ze vliegopeningen in de loods.

Op 28 augustus kwam het 3^e legfel met vier jongen uit. Ze deden het voortreffelijk. Tot de weersomslag kwam op 6 september. Op 7 september viel de 1^e dood uit het nest en op 8 september kwamen de ouders niet meer voeren en lieten de jongen in de steek. Elke paar uur zeilde er eentje dood naar beneden, een uitermate deprimerende toestand. De laatste heeft nog tot diep in de middag herrie gemaakt.

De boerenzwaluwen die hier in de omgeving broeden waren op 8 september nog niet vertrokken, zeker een dag of tien werden er nog vogels gezien/gehoord.

8. Aankomst en vertrek van boerenzwaluwen in Molkwerum.

Op 18 oktober ontving ik van Mineke Bekkema-van der Berg uit Molkwerum (Noardermar 14) een prachtige lijst met aankomst en vertrek perioden van de boerenzwaluwen in hun boerderij. Meer dan 20 jaar werden de aankomstdatum en de vertrek week genoteerd van de boerenzwaluwen die bij hun in de stal broeden. In 1995 was de eerste boerenzwaluw al op 4 april terug in de schuur. In 1996 zijn geen gegevens genoteerd maar daarna van 1997 tot en met 2017 is alles exact bijgehouden. Reden te meer om eens goed naar deze gegevens te kijken.

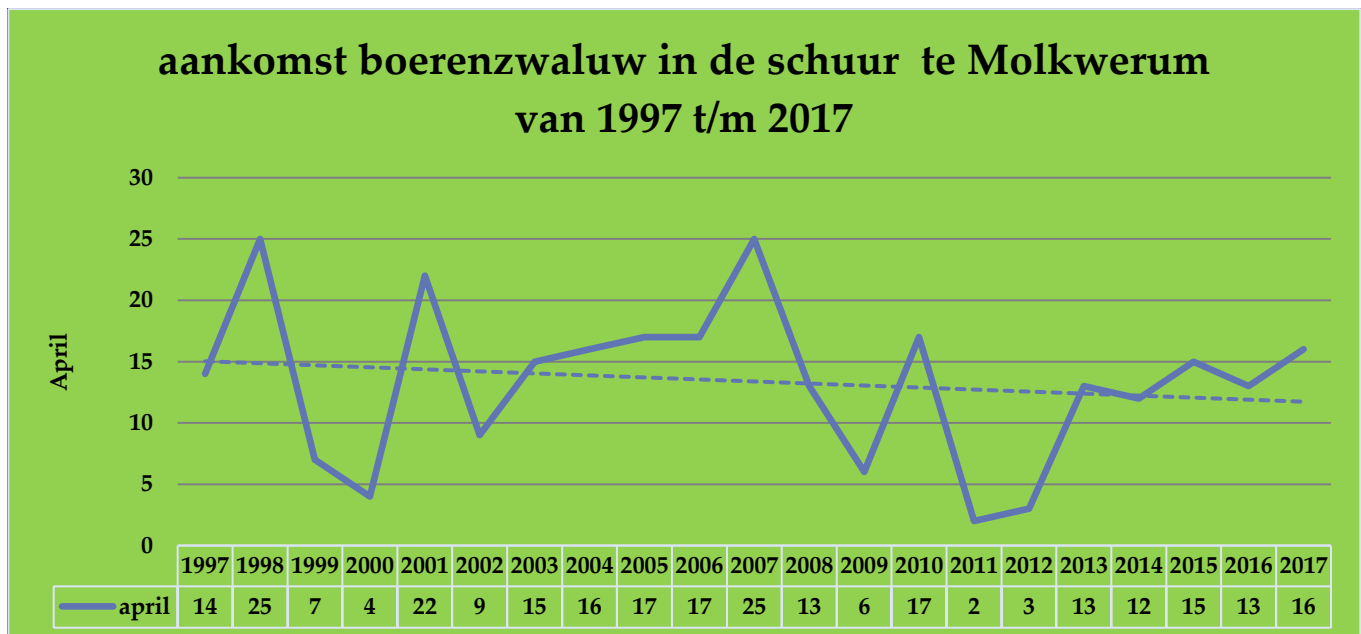
Foto © Google Earth

De boerderij van Fam. Van der Berg in Molkwerum ligt in een open landschap. Met een brede opvaart voor de woning kon het deze zomer ook niet uitblijven dat er een ijsvogel is gespot, het vogeltje is zeker tot op 18 oktober gezien.

Er broeden in 2017 in totaal 17 a 21 paar boerenzwaluwen. In de schuur 11-15 paar, een hok 3 paar en in een wagen /hooiberging ook nog eens 3 paar. Door groot onderhoud aan het hok en de berging in 2016 moesten de boerenzwaluwen dit jaar weer opnieuw opstarten. Toch zaten er rond half augustus 2017 ongeveer honderd zwaluwen in de schuur, waaronder veel jonge vogels van het 1^e en 2^e legsel. Klaar voor de grote reis.

Aankomstdatum.

Zeker 21 (!) jaar op rij van 1997 t/m 2017 werd de aankomst in de stal/schuur genoteerd. Als vroegste datum was dat 2 april (2011) en laatste datum was 25 april (1998 en 2007). In de onderstaande grafische weergave van de aankomstdatum tussen 1997 en 2017 is de trent lijn (gestippeld) duidelijk vervroegend. De gemiddelde aankomstdatum tussen perioden van 5 jaar is voor 1997/2001 (14.4 april), 2002/2006 (14.8 april), 2007/2011 (12,6 april) en 2012/2016 (11,2 april). Hierbij zien we dat er in de periode 2002/2006 een lichte stijging is van de 5-jaarlijkse periode maar dan in de twee nakomende perioden deze daling (vervroeging) van de aankomstdatum doorzet. De gemiddelde aankomstdatum tussen 1997 en 2017 in de boerderij van Fam. Van der Berg is 13 april.

* De stippellijn geeft de trent weer van de aankomstdata.

Grafiek.1 Aankomst in april van de 1^e boerenzwaluw in de schuur te Molkwerum.

Trent.

Kijken we naar de algemene trent lijn in de **grafiek 1** vanaf 1997 tot en met 2017 dan is deze duidelijk dalend, de boerenzwaluwen komen dus gemiddeld vroeger aan in Molkwerum met als uitschieters 2 april 2011 en 3 april 2012. Ook in 2000 was de eerste al vroeg terug op 4 april. Na 2012 is er toch weer een iets oplopende lijn zichtbaar. Ben erg benieuwd wanneer de eersten nu in 2018 aan zullen komen! Opmerkelijk is dat er in Molkwerum nog geen eerste maart meldingen van boerenzwaluwen in schuren zijn vastgesteld. De eerste boerenzwaluwen die het vroegst terugkeren zijn vaak wat oudere dominante mannetjes die de beste broedplek willen bezetten en de keuze willen hebben uit de vroegst terugkerende vrouwtjes. Ze zingen dan meestal al vroeg na de aankomst in de stal of schuur en vliegen herhaaldelijk in en uit om de eerste vrouwtjes niet te missen en zo te verwelkomen. Soms zijn er al vroeg in het seizoen territoria gevechten tussen vroeg terugkerende mannetjes.

Vertrekdatum in week.

De aankomstdatum en de vertrekweek is aangegeven in **Tabel 1.**

Daarbij zien we flinke verschillen zowel in de aankomst als de vertrek periode. Om de gemiddelde vertrekdatum per jaar uit te zoeken, om het aantal aanwezige dagen op de broedplek te kunnen berekenen, heb ik van elke vertrekweek de gemiddelde dag in die week genomen. Het verschil in dagen tussen de aankomstdatum en de gemiddelde vertrekdatum is dan het aantal dagen dat er in dat jaar tussen aankomst en vertrek zit.

Zo waren de boerenzwaluwen in 2007 al erg vroeg in de 33^e week (16 augustus) verdwenen terwijl in datzelfde jaar de 1^e boerenzwaluw pas op 25 april in de schuur terug was. Kijken we naar 1998 toen de 1^e ook op 25 april terug in de schuur was dan vertrekken ze in datzelfde jaar in de 41^e week (8 oktober). Daar zit tussen beide vertrekdatums van 2007 (16 augustus) en 1998 (8 oktober) 53 dagen verschil tussen. Waarom de boerenzwaluwen in 2007 nu plotseling zo vroeg uit de schuur vertrokken zijn is nog onbekend. Soms is predatie in het najaar door een kerkuil mogelijk een oorzaak. Doch het kan ook om andere redenen (weersomstandigheden/voedsel/etc.) zijn.

Jaar	Aankomst datum 1997-2017	Gemiddelde Aankomst per 5 jaar 1997-2016	Vertrek in week 1998-2017	Gemiddelde Vertrekdatum 1998-2017	Gemiddelde Aanwezige dagen op de broedplek 1998-2017	Augustus dag van vertrek in 1998-2017
1997	14 apr	14,4 april	*1	*1	*1	*1
1998	25 apr		41	8-okt	166	69
1999	7 apr		42	21-okt	197	82
2000	4 apr		37	14-sep	163	45
2001	22 apr		35	30-aug	130	30
2002	9 apr	14,8 april	36	5-sep	149	36
2003	15 apr		37	11-sep	149	42
2004	16 apr		40	30-sep	167	61
2005	17 apr		35	1-sep	137	32
2006	17 apr		37	14-sep	150	45
2007	25 apr	12,6 april	33	16-aug	113	16
2008	13 apr		36	4-sep	144	35
2009	6 apr		37	10-sep	157	41
2010	17 apr		37	16-sep	152	47
2011	2 apr		35	1-sep	152	32
2012	3 apr	11,2 april	38	20-sep	170	51
2013	13 apr		38	19-sep	159	50
2014	12 apr		36	4-sep	145	35
2015	15 apr		38	17-sep	155	48
2016	13 apr		35	1-sep	141	32
2017	16 apr		38	21-sep	158	52
Gemid.	13,38 april		37,05 week	13,05 september	152,9 dagen	44,05

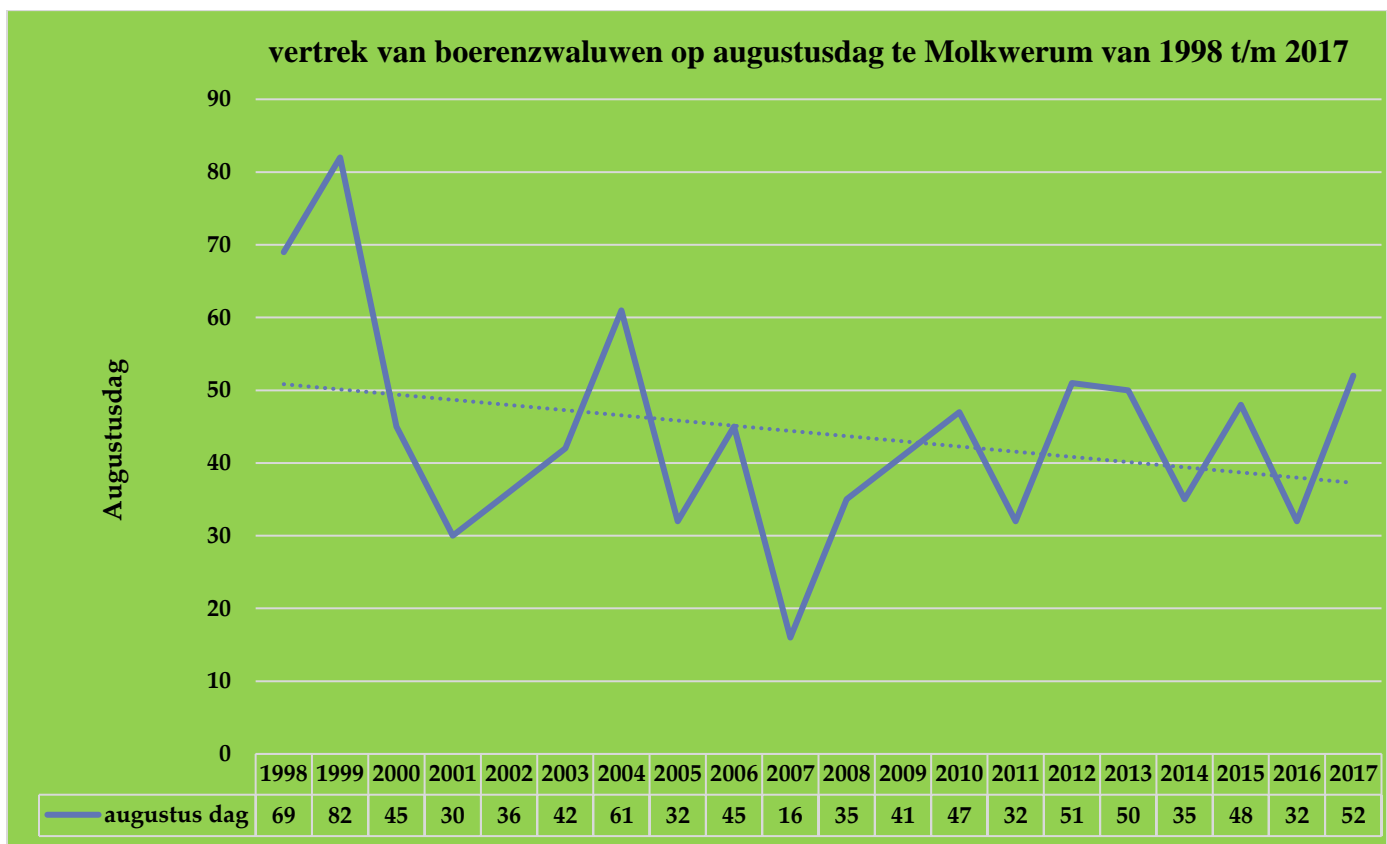
*1 = onbekend

Tabel 1. Aankomstdatum en vertrekweek van boerenzwaluwen in Molkwerum.

De gemiddelde vroegste aankomstdatum in Tabel 1 tussen 1997-2017 (21 jaar!) is 13 april. Daarbij valt op dat er vooral vanaf 2007 de gemiddelde aankomstdatum per 2 x 5 jaar cyclus (2007-2011/2012-2016) 2,7 dagen is vervroegd t.o.v. 2 x 5 jaar cyclus 1997-2001/2002-2006. Zie ook naar de trend lijn in Grafiek 1.

De gemiddelde vertrekweek tussen 1998-2017 is week 37 (rond 13 september). Vooral de vroege (berekende) vertrekdatum van 16 augustus 2007 valt daarbij sterk op en dat de boerenzwaluwen in datzelfde jaar maar gemiddeld 113(berekende) dagen aanwezig waren op de broedplek in Molkwerum. Ook was de aankomstdatum in 2007 erg laat namelijk 25 april.

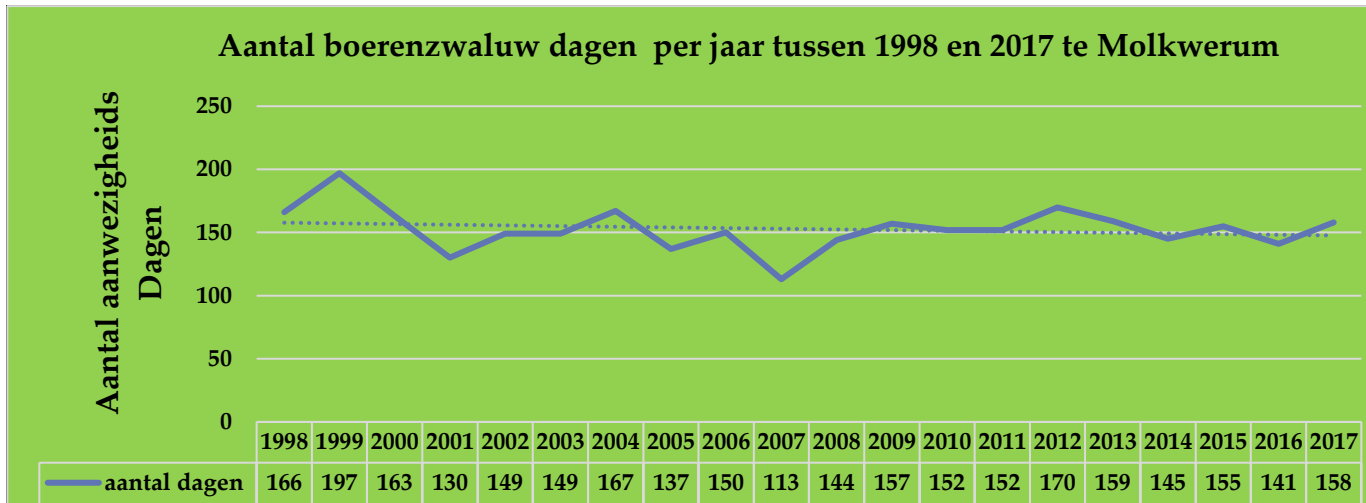
De boerenzwaluwen in Molkwerum in de stal van Fam. Van der Berg blijven gemiddeld in de periode 1998-2017 rond de 153 (berekende) dagen aanwezig op de broedplek.

Grafiek 2. Vertrekdatum boerenzwaluwen te Molkwerum op (berekende) augustusdag.

De vertrekdatum (augustusdag) is berekend vanaf de 1^e augustusdag, daarbij doortellend in september en oktober.

Grafiek 3. Het aantal (berekende) boerenzwaluw dagen op de broedplek te Molkwerum.

De boerenzwaluwen zijn gemiddeld 152,9 (berekende)dagen aanwezig op de broedplek bij een maximum van 197 en een minimum van 113 dagen. Let wel bij berekende vertrekdatum.

Samenvatting.

Het verzamelen en noteren van aankomst en vertrek van boerenzwaluwen in schuren, stallen, loodsen, etc. levert ons waardevolle gegevens op betreffende bepaalde regio's in ons land. Van een losse waarneming in het veld in Nederland kunnen we niet zeggen of de betreffende vogel binding heeft met zijn broedplaats bij aankomst. Het kan immers ook zo zijn dat de vogel nog op doortrek is. De vroege waarnemingen van boerenzwaluwen die dus b.v. worden genoteerd op www.waarneming.nl geven níét aan de terugkomst op de broedplek (lees ín de schuur) maar meer de waarneming van de soort op zich. Helaas staat maar zelden iets genoteerd op www.waarneming.nl bij de boerenzwaluw over de aankomst in de schuur op de broedplek.

In zekere zin geldt dit ook voor de late boerenzwaluwen die gezien worden buiten de schuren en stallen. Daarbij zitten tussen de waarnemingen ook vele die op doortrek zijn naar de overwintergebieden en (mogelijk) afkomstig zijn uit noordelijker streken.

We weten dat “noordelijke” boerenzwaluwen ook later met broeden beginnen dan Midden Europese en Zuidelijke broedvogels. Daar zit een bepaalde lijn in, noordelijke boerenzwaluwen moeten b.v. een veel grotere afstand afleggen dan zuidelijke. Vandaar ook dat boerenzwaluwen uit Portugal veel eerder met broeden kunnen beginnen dan boerenzwaluwen uit Finland.

Om nu exact op veel meer plekken in Europa de 1^e aankomst op de broedplek (IN SCHUUR) jaarlijks te noteren komen we meer te weten komen over de werkelijke aankomstdatum en ook vertrekdatum van eigen broedvogels. Internet (o.a. Facebook) zou een grote schakel daarbij kunnen zijn. Daarmee kunnen we landelijk maar ook internationaal heel veel mensen en gebieden bereiken.

Ik zou dan ook allen willen oproepen om internationaal/landelijk/provinciaal dit op te nemen en de waarnemingen van aankomst en vertrek PER ADRES/LOCATIE op te nemen en uit te wisselen.

Zo zou ik graag willen weten wat de werkelijke aankomst en vertrekdatus per jaar/per adres/plaats in de Provincies in Nederland zijn (b.v. Zeeland, Limburg, Brabant, etc). Dit zou ons veel kunnen zeggen over de jaarlijkse verschillen per gebied. Wie heeft nog boerenzwaluwdata van aankomst en vertrek? Bel of mail me! Tel. 0513-414788 of Mail; j.d.jongringer403@home.nl

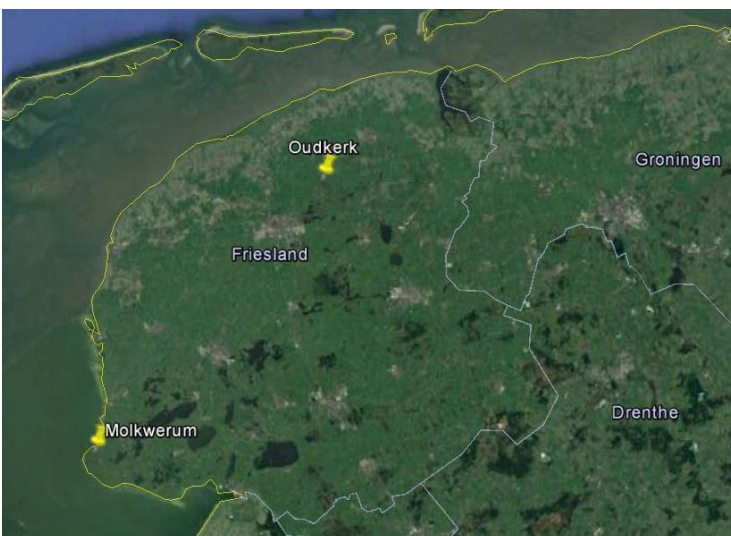
9. Aankomst en vertrek boerenzwaluwen in Oudkerk.

Foto © Google De boerderij van Fam. Adema ligt in een prachtig coulisselandschap in Oudkerk.

Inleiding.

Op 3 april 2017 mocht ik van Klaske Adema uit Aldtsjerk (Oudkerk) een lijst met aankomst en vertrekdata ontvangen van de boerenzwaluw in hun schuur. Met deze gegevens hebben we meteen een mooie indrukwekkende lijst waarmee we 24 jaar achtereen aankomst en vertrek uit het noorden van Friesland in kaart zijn gebracht. We weten dat de aankomstdatum van de eerste boerenzwaluw(en) nogal eens kunnen wisselen van schuur tot schuur. Deze data kunnen we mooi vergelijken met de aankomstdata die we mochten ontvangen van Mineke Bekkema-van der Berg uit Molkwerum uit de periode 1997-2017. **Ik vind het geweldig dat deze twee boerinnen Klaske en Mienke het initiatief hebben genomen hun boerenzwaluw gegevens aan me op te zenden zodat we de historische gegevens nog eens goed kunnen bekijken.**

Het valt me op dat veel boerengezinnen altijd uitkijken naar de komst van hun 1^e boerenzwaluwen in de stal of schuur. Vroeger hielden veel boerenbedrijven deze boerenzwaluw gegevens bij in het jaaroverzicht van de boerderij. Het hoorde er vroeger bij. Mochten er op meer plaatsen nog boerengezinnen zijn die boerenzwaluw gegevens hebben vastgelegd, of er recent mee zijn begonnen, dan horen we dit natuurlijk graag. Met deze verzamelde gegevens krijgen we meer inzicht over de aankomst in verschillende gebieden in Friesland.

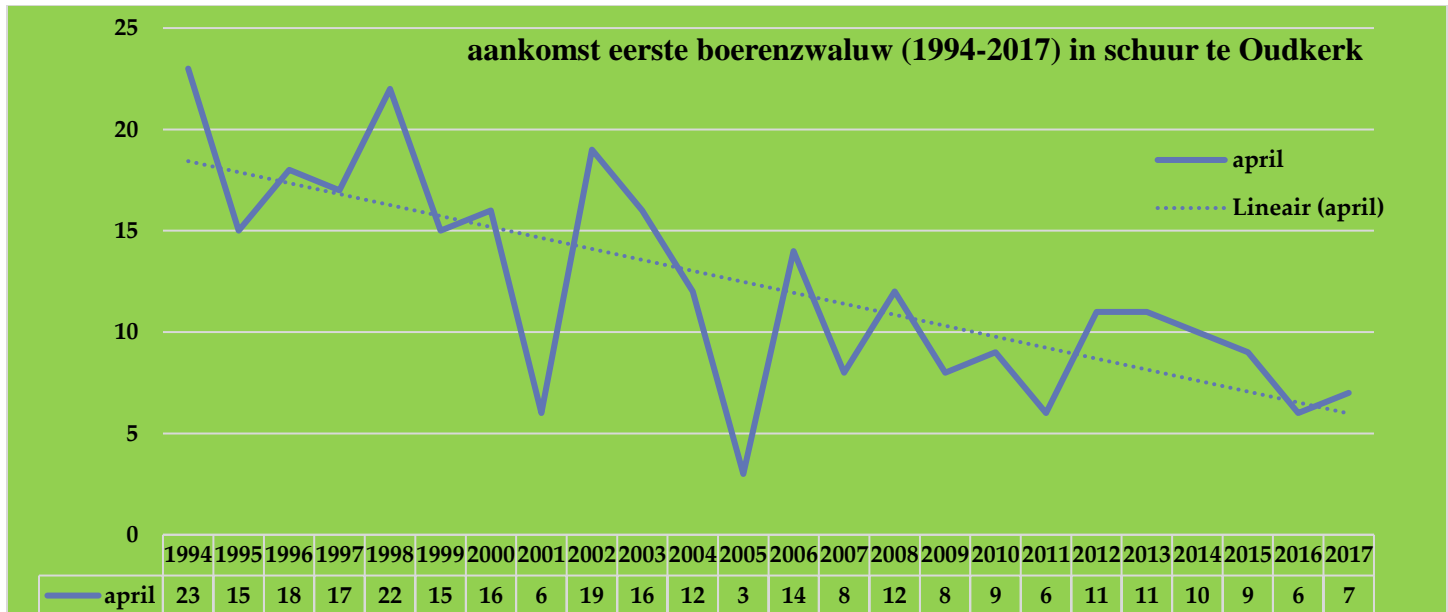
Foto © Google. Ligging van Oudkerk en Molkwerum in Friesland.

Resultaten Oudkerk.

Aankomst.

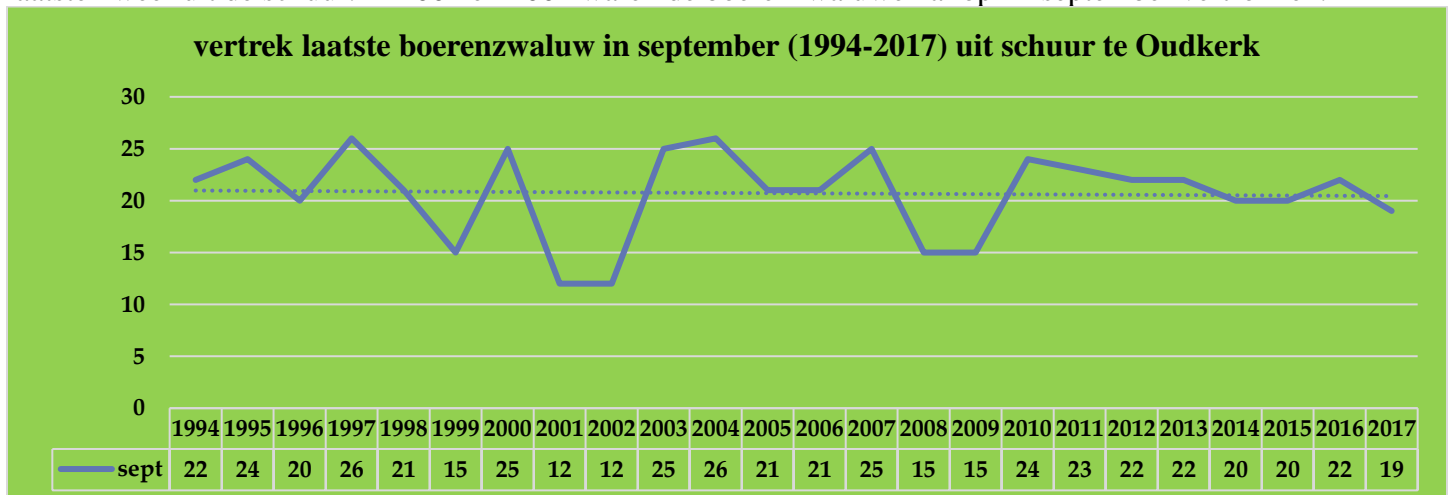
De gegevens van Klaske Adema van de aankomst van de eerste boerenzwaluwen in april zijn in Grafiek 4 even op een rij gezet. Daarbij valt meteen op dat de trent (stippellijn) van 1994 t/m 2017 een duidelijke vervroeging aangeeft van de eerste aankomstdatum van de boerenzwaluw in de schuur te Oudkerk. De gemiddelde aankomstdatum tussen 1994-2017 is 12 april. Vooral in de jaren 2001 en 2005 was de 1^e boerenzwaluw opvallend vroeg terug.

Grafiek 4. De aankomstdatum in de schuur te Oudkerk periode 1994-2017.

Vertrek.

Ook de vertrekdatum van de laatste boerenzwaluw(en) uit de schuur staan exact aangegeven in Grafiek 5. Hier valt meteen op dat de trent in de loop der jaren vrijwel gelijk is gebleven. Rond de 20 september vertrekken de laatsten weer uit de schuur. In 2001 en 2002 waren de boerenzwaluwen al op 12 september vertrokken.

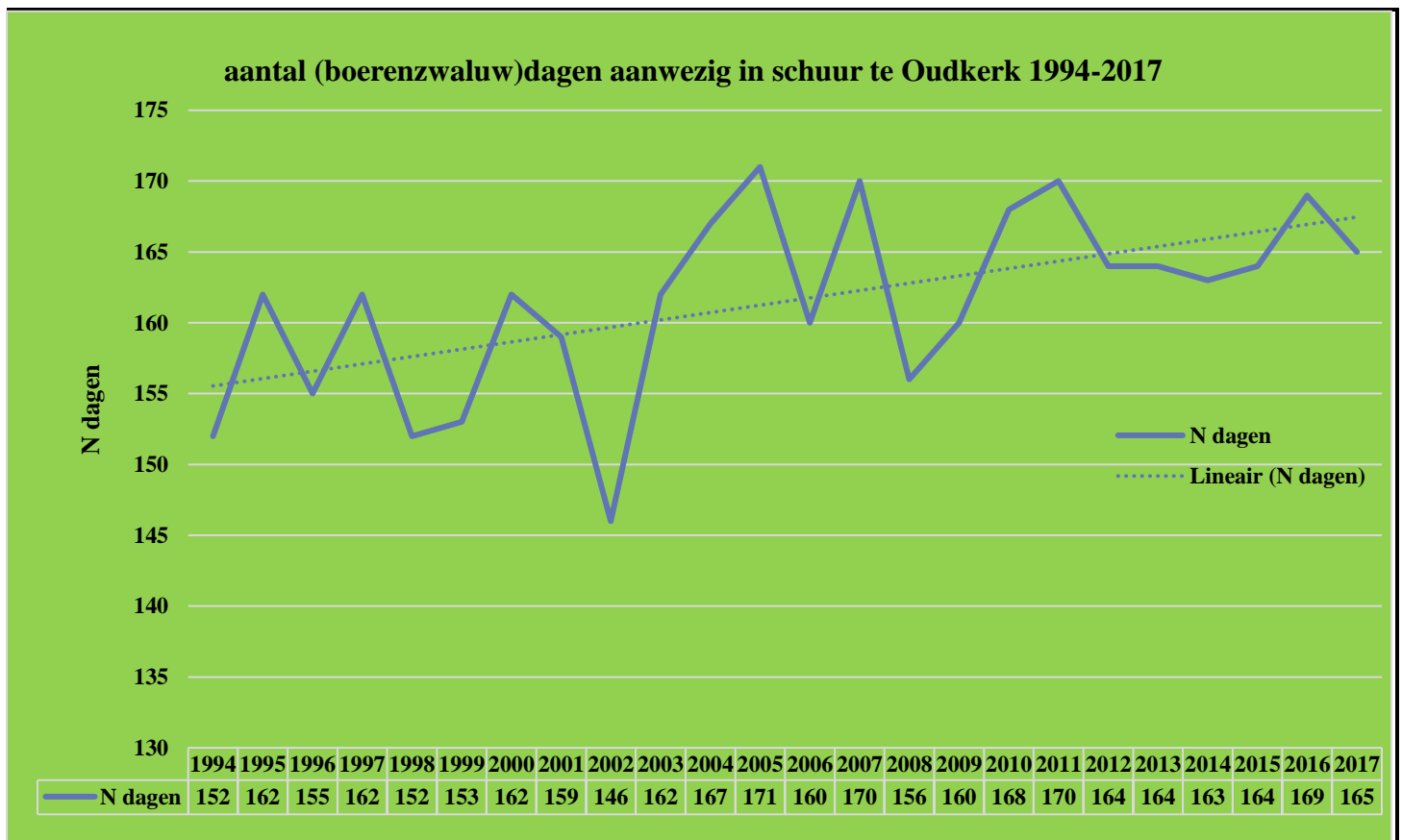

Grafiek 5. De vertrekdatum in de schuur te Oudkerk periode 1994-2017

Je zou dus verwachten dat als de boerenzwaluwen in de loop der jaren (1997-2017) steeds vroeger aankomen op de boerderij dat ze ook wel langer zullen blijven. Dit is dus duidelijk het geval in Oudkerk. Gemiddeld rond 20 september vertrekt de laatste boerenzwaluw uit de stal.

Verblijfsduur.

Bij de berekening van de verblijfsduur meten we het verschil in dagen tussen de 1^e aankomstdatum en de vertrekdatum, daarbij wordt de aankomstdatum meegerekend. De gemiddelde verblijfsduur van boerenzwaluwen in Oudkerk is tussen 1994-2017 is 161 dagen. Duidelijk is de opgaande trend in Grafiek 6 te zien van het aantal aanwezigheidsdagen van boerenzwaluwen in Oudkerk. De boerenzwaluwen hebben deze dagen (gemiddeld 161) dus wel nodig voordat ze vertrekken. In 2002 was de laatste boerenzwaluw vroeg weg en verbleef toen maar 146 dagen in de schuur, de eerste kwam toen op 19 april aan. Vaak hebben deze verschillen te maken met allerlei omstandigheden. Jongen kunnen soms nog lang in de schuur of stal aanwezig blijven en hebben vaak een sterke binding met het nest. Soms kan het voorkomen dat boerenzwaluwen door ongunstige weersomstandigheden tijdens het vertrek (tijdelijk) terugkeren naar hun oude nest.

Grafiek 6. Het aantal aanwezige boerenzwaluw dagen in Oudkerk 1994-2017 geeft aan dat er een flinke toename is sinds 1994 van het aantal aanwezige dagen in de schuur.

Totaal gegevens Oudkerk.

In tabel 2 staan de aankomst, vertrek en aanwezigheidsdagen vermeld van de boerenzwaluw in Oudkerk. Daarbij valt op dat er een aanzienlijke vervroeging plaatsvindt van de gemiddelde aankomst per 5 jaar. Voor Oudkerk is er in de loop der jaren (1997-2001/2012-2016) een vervroeging van de 1^e aankomstdatum van 15,2 april naar 9,4 april en dat de gemiddelde vertrekdatum maar licht is opgelopen. Het aantal aanwezigheidsdagen op de boerderij

is tussen de periode 1994-2017 met zeker 8,5 dag verlengt. Daarbij valt op dat de laatste 2 periode van vijf jaar (2007-2011/2012-2017) het aantal dagen in de schuur gelijk is gebleven. De 5 jaren periodes zijn aangepast aan de periodes van de Molkwerum om vergelijkingen te kunnen trekken.

jaar	Aankomst datum 1994-2017	Gemiddelde Aankomst per 5 jaar 1994-2017	Vertrek datum 1994-2017	Gemiddelde Vertrek datum 1994-2017	Aanwezige dagen op de broedplek 1994-2017	Gemiddeld Aantal dagen In de schuur 1994-2017
1994	23 apr	18,7 apr	22 sep	22 sep	152	156,3
1995	15 apr		24 sep		162	
1996	18 apr		20 sep		155	
1997	17 apr	15,2 apr	26 sep	19,8 sep	162	157,6
1998	22 apr		21 sep		152	
1999	15 apr		15 sep		153	
2000	16 apr		25 sep		162	
2001	6 apr	12,8 apr	12 sep	21 sep	159	161,2
2002	19 apr		12 sep		146	
2003	16 apr		25 sep		162	
2004	12 apr		26 sep		167	
2005	3 apr		21 sep		171	
2006	14 apr	8,6 apr	21 sep	20,4 sep	160	164,8
2007	8 apr		25 sep		170	
2008	12 apr		15 sep		156	
2009	8 apr		15 sep		160	
2010	9 apr		24 sep		168	
2011	6 apr	9,4 apr	23 sep	21,2 sep	170	164,8
2012	11 apr		22 sep		164	
2013	11 apr		22 sep		164	
2014	10 apr		20 sep		163	
2015	9 apr		20 sep		164	
2016	6 apr		22 sep		169	
2017	7 apr		19 sep		165	
Gemid.	12,20 april		20,71 sep		161,5	161,5

Tabel 2. Aankomstdatum, aanwezigheidsdagen en vertrekdatum van boerenzwaluwen in Oudkerk.

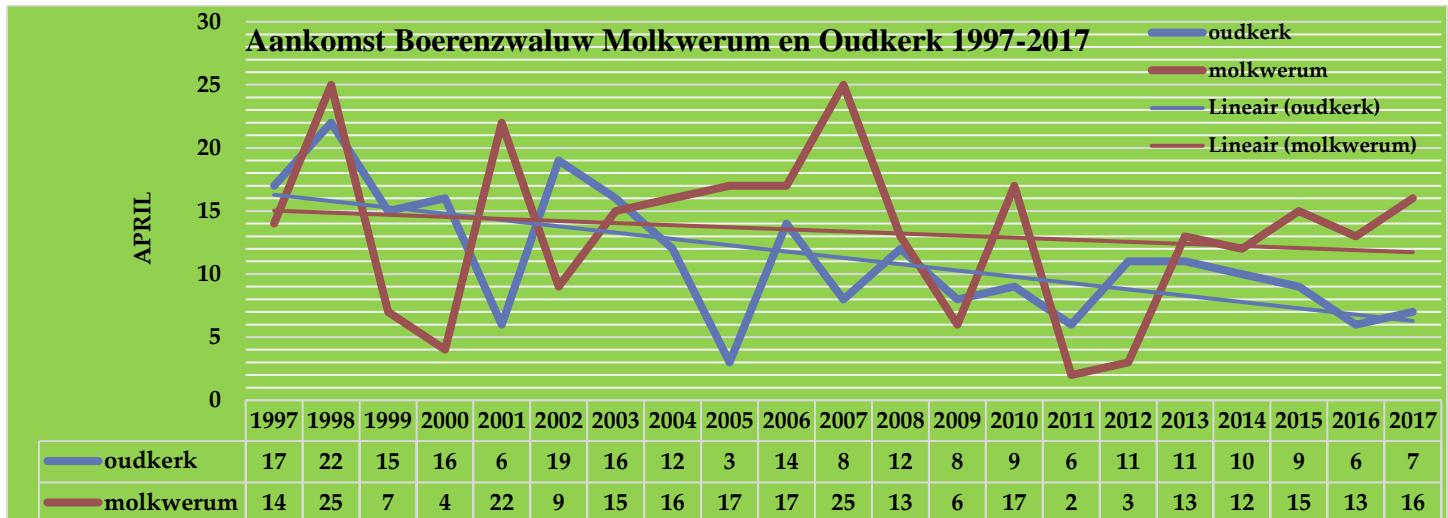
Vergelijking aankomst en vertrekdatum Oudkerk en Molkwerum.

De vergelijking tussen de aankomst en vertrekdatum tussen Oudkerk en Molkwerum levert belangrijke informatie op maar ook vragen over de verschillen. Je zou verwachten dat de verschillen minder groot waren. In 2018 zullen beide plekken bezocht worden en er gekeken worden naar de condities van de vogels.

Aankomst.

Als we de 1^e aankomst van boerenzwaluwen in april van Molkwerum en Oudkerk in een grafiek weergeven dan zien we toch opmerkelijke verschillen in aankomstdatum per jaar. In Grafiek 7 valt op dat tussen 1997-2017 de aankomst in 2001, 2005 en 2007 respectievelijk 16-14 en 17 dagen vroeger was in Oudkerk dan in Molkwerum.

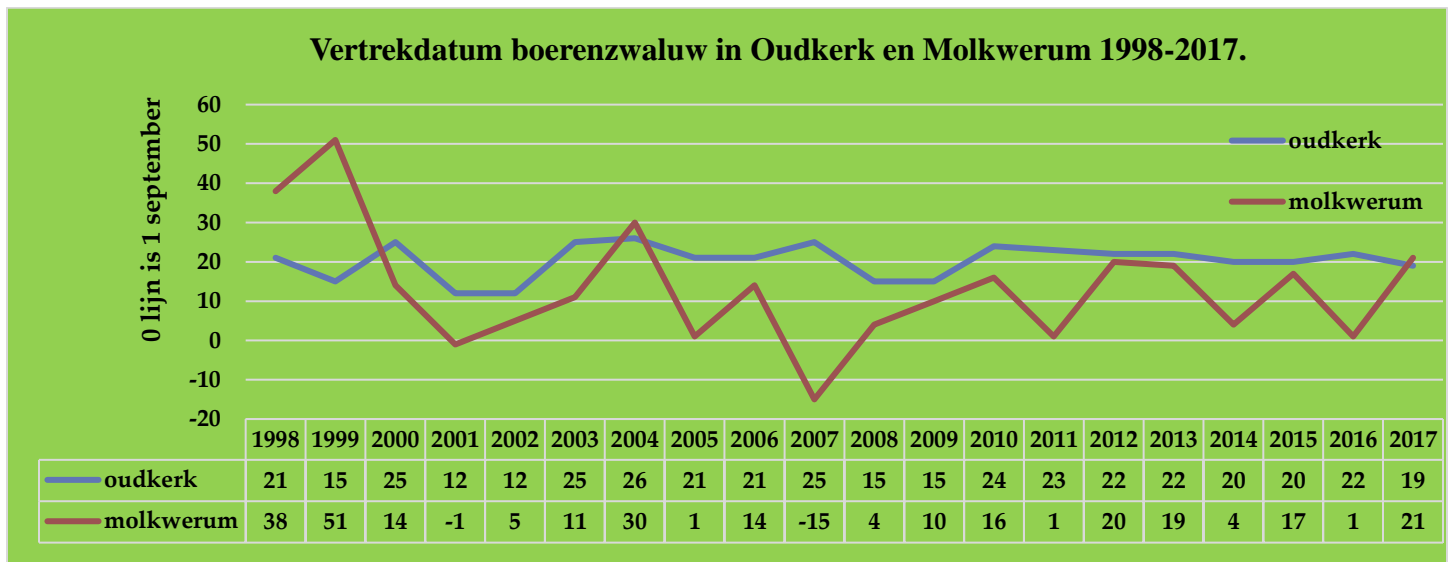
In 1999, 2000, 2002 en 2012 was de aankomst in Molkwerum 8-12-10-8 dagen vroeger dan in Oudkerk. Wat de reden is voor deze opmerkelijke verschillen in aankomst is maar moeilijk te zeggen. Toch valt het op dat de aankomstdatum op beide lokaties per jaar grillig zijn. De trendlijn van Oudkerk is duidelijk meer vervroegend dan die van Molkwerum. Zou dit mogelijk te maken kunnen hebben met het verschil in voedselgebied (open landschap/coulissen landschap).?

Grafiek 7. De aankomst in april van de boerenzwaluw in de schuur te Molkwerum en Oudkerk 1997-2017.

Vertrek.

De vertrekdatum van de laatste boerenzwaluw tussen 1998-2017 uit de schuur in Molkwerum en Oudkerk zijn weergegeven in grafiek 8. Daarbij valt op dat de boerenzwaluwen in Molkwerum een sterk wisselende vertrekdatum hebben en eerder wegtrekken dan de vogels in Oudkerk. Mogelijk heeft de berekende vertrekdatum van Molkwerum nog invloed gehad op het totaal, daar de vertrekweek was omgerekend in de vertrekdatum en het dus enkele dagen kan verschillen. Ook andere oorzaken zijn mogelijk, we blijven het volgen.

Grafiek 8. Vertrekdatum van boerenzwaluw tussen 1998-2017 in schuur te Molkwerum en Oudkerk.

*1. De nullijn op de verticale as in deze grafiek is 1 sept., daaronder het aantal dagen in augustus (geldt alleen voor 2001 en 2007 voor Molkwerum).

10. Streamer metingen en geslacht bij de Boerenzwaluw.

Jan de Jong

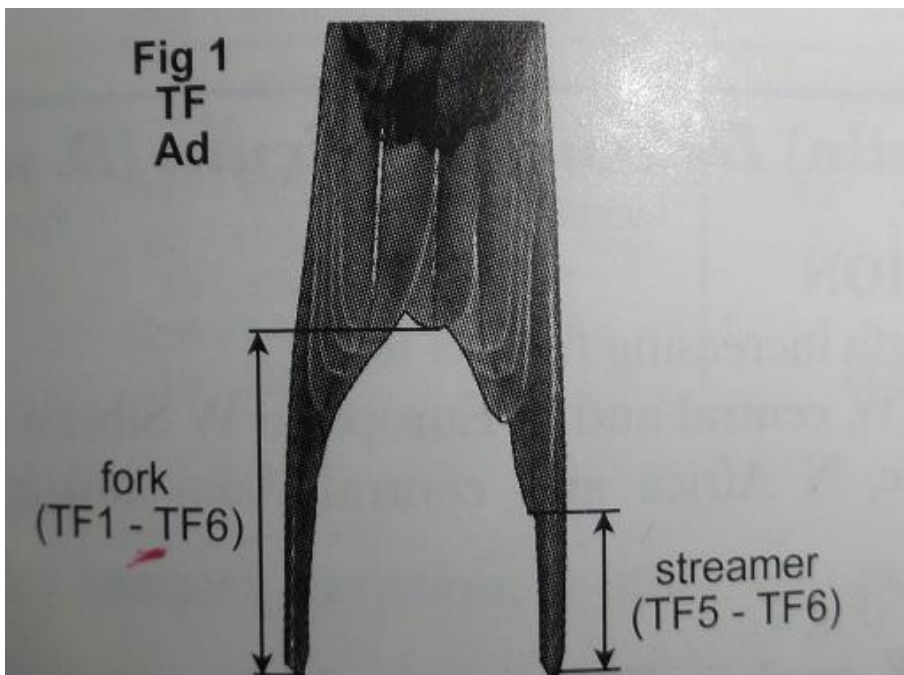
Boerenzwaluw onderzoeker in Friesland (Nederland).

Inleiding.

In mei 2016 verscheen er een handige nieuwe gids in het Engels voor vogelrings voor het identificeren van vogelsoorten in de hand van *Laurent Demongin (2016)*. *De Identification Guide to Birds in the Hand*. Beauregard-Vendon. Het bevat 301 soorten die in West Europe regelmatig gevangen worden en geeft veel details over biometrie, geografische variatie, rui, geslacht en leeftijd. Op bladzijden 221 en 222 staat de Boerenzwaluw beschreven en word de biometrie van de subspecies (*Hirundo rustica rustica*) vermeldt. Voor mannen, vrouwen en eerste jaars boerenzwaluwen worden diverse biometrische gegevens weergegeven van; vleugel, staart, staart vork (T1-T6), streamers (T5-T6), snavel van topje tot schedel, loopbeen en gewicht. Reden om eens te kijken of de streamer metingen van Laurent Demongin bij boerenzwaluw mannen en vrouwen ook kloppen met de metingen van broedvogels in de provincie Friesland (Nederland).

Werkwijze.

In de periode 1992-2017 zijn er door mij in Friesland op veel plaatsen volwassen boerenzwaluwen gevangen en geringd. In dit artikel bepaal ik me alleen op de boerenzwaluwen die ik van april tot september in de schuren en stallen heb gevangen en binding hebben met de broedplek. Van de broedvogels waarvan de streamers gemeten zijn is een zorgvuldige selectie gemaakt, vogels met afgesleten/afgebroken toppen van de staartpennen zijn buiten beschouwing gelaten.

Ook de volwassen vogels die buiten de stallen in het vrije veld zijn gevangen en gemeten vielen af. Alleen van 4146 broedvogels zijn de metingen gebruikt. Bij enkele zwaluwen kon het geslacht op moment van vangen niet bepaald worden of was dit nog onduidelijk. Doch doordat op een andere vangstdatum/jaar wel het geslacht van het individue bepaald kon worden bleef het aantal niet op geslacht bepaalde boerenzwaluwen beperkt. In dit verslag ga ik de verkregen streamer(TF5-TF6) metingen in Friesland toetsen aan de opgave die Laurent Demongin (2016) weergeeft in *De Identification Guide to Birds in the Hand* (zie Tabel 1).

Foto © Jan de Jong, Joure

Streamer (TF5-TF6) en Vork (TF1-TF6) meting zo die door *Laurent Demongin (2016)* in *De Identification Guide to Birds in the Hand* op pp.221 staat vermeld.

	Man na1kj	Vrouw na1kj	Onbekend 1kj
Wing	(114) 117-136 (140)	(114) 118-125 (132)	110-129
Tail	89-132 (150 ?)	70-112	60-75
Tail fork	(47) 51-78	(27) 32-50 (58)	17-31
Streamers	Definitely >35.0 mm	Definitely <28.0 mm	-
Bil to skull	11.0-14.0	Id	Id
Tarsus	9.7-11.9	Id	Id
Weight	(12.0) 16-25 (28.2)	Id (10.1 – 24.8)	(12.5) 15-24 (28)

Tabel 1 Measurements volgens Laurent Demongin (2016) *The Identification Guide to Birds in the Hand* op pp.221.

Resultaten.

De verdeling van de gevangen broedvogels in Friesland staat weergegeven per geslacht/per maand in de Tabel 2. Daarbij valt op dat meer dan 82 % van de vangsten is gemeten in mei en juni als de boerenzwaluwen vrijwel alle terug zijn op de broedplek.

Aantal metingen streamers (T5-T6) boerenzwaluw per maand in Friesland							
geslacht	N	april	mei	juni	juli	augustus	september
man	2015	7	1194	463	251	87	13
vrouw	2087	3	1188	532	272	82	10
onbekend	44	0	29	8	2	4	1
totaal	4146	10	2411	1003	525	173	24
%	100	0,24	58,15	24,19	12,66	4,18	0,58

Tabel 2. Aantal streamer metingen boerenzwaluw per maand en geslacht in Friesland.

Van de 4146 streamer metingen is in Friesland 98.94% met zekerheid het geslacht vastgesteld. In 44 gevallen bestond er twijfel of onzekerheid en is het geslacht als onbekend opgegeven (Tabel 3). Bij boerenzwaluwen speelt bij het vaststellen van het geslacht in het broedseizoen de duidelijke broedvlek, de lengte van de vork (ST1-ST6) en de witte vlek op ST6 een duidelijke rol (Jong J. de. 2014. Geslachtsbepaling bij de boerenzwaluw *Hirundo rustica*. *Op het Vinkentouw* Nr 129 juni 2014 pp.5-15).

Aantal en % man/vrouw						Aantal en % man/vrouw		
Volgens metingen Jan de Jong						Volgens waarden Demongin		
Streamer ST5-6						Streamer ST5-6		
In broedseizoen in Friesland						>35.0 mm	<28.0 mm	
geslacht	N	man	vrouw	onbekend	spreiding	man	vrouw	onbekend
man	2015	2015	0	0	20.0 - 74.0 mm	1831 (90.87%)	7 (00.35%)	177 (08.78%)
vrouw	2087	0	2087	0	13.0 - 52.0 mm	123 (05.89%)	1001 (47.96%)	963 (46,15%)
onbekend	44	0	0	44	12.0 - 44.0 mm	21 (47.73%)	3 (06.82%)	20 (55.45%)
totaal	4146	2015	2087	44	12.0 - 74.0 mm	1975	1011	1160
%	100%	48.60%	50.34%	1.06%		47.64%	24.38%	27.98%

Tabel 3. Vergelijking streamer metingen Friesland met de waarden voor man en vrouw in Demongin (Tabel 1).

Kijken we naar de metingen van de streamer in Tabel 3 volgens de methode vermeld in Demongin in Tabel 1 (man >35.0mm/ vrouw <28.0 mm) dan vallen meteen enkele duidelijke verschillen op. Een streamer die groter is dan 35.0 mm is volgen Demongin in maar liefst 90.87% van de mannen boerenzwaluwen gelijk als een man in het broedseizoen in Friesland. Een mooi slagingspercentage.

Bij de metingen van een streamer die kleiner is dan 28.0 mm bij de vrouwen is dit slagingspercentage bij de methode Demongin maar 47.96% vergeleken bij vrouwen in het broedseizoen in Friesland. Dit is beduidend lager slagingspercentage dan bij de mannen. Kijken we naar de vrouwen dan blijkt dat in 46.15% er geen geslacht kan worden vastgesteld bij de methode van Demongin omdat de meting buiten de waarden valt.

Bij de metingen van een streamer in het broedseizoen in Friesland kon ik van 44 boerenzwaluwen het geslacht niet vaststellen. Als we de waarden zoals in Demongin toepassen op de Friese broedvogels kan ik in 21 gevallen een man vaststellen en in slechts 3 gevallen een vrouw.

Discussie en aanbevelingen.

Wat opvalt in de Tabel 3 is dat de kans dat je in het broedseizoen met de waarden weergegeven in Tabel 1 van Demongin vooral beter mannen kan vaststellen dan vrouwen in Friesland. Alleen het streamer meten is bij de vrouwen boerenzwaluw niet aan te bevelen in het broedseizoen want dan valt een groot deel van de vangsten buiten de waarden.

Door de publicatie van de waarden van de streamer die in de “Ringersbijbel” van Laurent Demongin ben ik toch een beetje sceptisch tegenover het publiceren van deze “nieuwe” geslachtskenmerken op deze wijze.

Voor een deel kan ik deze geslachtskenmerken voor de boerenzwaluw niet in overeenstemming brengen met wat ik zelf in Friesland heb vastgesteld. Veel vogelringers in Nederland en daarbuiten zullen deze nieuwe “Ringersbijbel” van Laurent Demongin stellig actief gaan gebruiken en de kenmerken voor geslacht gaan toepassen bij gevangen vogels, ook buiten het broedseizoen.

Belangrijk is dat vooral de waarschuwingen van Laurent Demongin op pp.5-19 van *De Identification Guide to Birds in the Hand* van de Introduction goed doorgenomen moeten worden voordat men het handboek gaat gebruiken. Vooral op pp.15 staan belangrijke aanwijzingen bij pnt 5 onder General seks criteria Measurements bij 5.3 Measurements.

5.3. Measurements.

Sexual size dimorphism may sometimes be used to determine seks but it **should be used with caution**. Available data may come from a small sample size or **the overlap may be large**; aberrant individuals or migrants from other populations (see Bergmann's and Allen's rules) cannot be excluded. The comparison of both members of a pair should also be used with care, **same seks pairs not being unusual**. Only extreme measurements far from overlap range should be used for sexing.....etc.

Een waarschuwing is dus op zijn plaats hier voor de boerenzwaluw. Uit een vergelijking met de gegevens van boerenzwaluw broedvogels uit Friesland blijkt dat er met de geslachtskenmerken in deze “Ringersbijbel” toch nog veel boerenzwaluwen door streamer metingen onjuist worden gedetermineerd op geslacht. Buiten het broedseizoen gaat deze streamer meting ook gebruikt worden en dan kan de onzekerheid van de geslachtsbepaling nog groter worden. Er zijn toch nog te veel factoren die de lengte van de streamer bij boerenzwaluwen kunnen beïnvloeden. Neem alleen al de rui die ze in Afrika jaarlijks moeten ondergaan. Ook kan het voorkomen dat staartpennen bij aankomst in het broedseizoen nog niet volledig zijn uitgegroeid of wat wel vaker voorkomt dat een van de staartpennen voortijdig is vervangen en nog niet op lengte is wat een duidelijk verschil weer kan geven in de lengte van beide staartpennen ST6 (en ook ST5).

Geografisch is de boerenzwaluw *Hirundo rustica rustica* die noordelijker in Europa geboren wordt wat groter dan in het zuiden en kan biometrisch dus afwijken van de plaatselijke broedvogels in Friesland. Ik ben er dan ook voor om biometrie maten zoals ze nu in verschillende handboeken genoteerd worden voor veel vogelsoorten beter en juist weer te geven. Zo zouden we graag willen weten of het om biometrische maten gaat die in een bepaalde periode zijn verzameld in een bepaald gebied. Daarbij vermeld;

1. aantal gemeten levende vogels.
2. meetmethode.
3. land/provincie/plaats/ringstation.
4. gemeten in seizoen geldend voor dat /land /district.
5. wel/geen broedvogel
6. maand/jaar
7. gewicht/tijd.
- 8.etc.

Door de recente lancering van het Vogeltrekstation in Wageningen en de Ringersvereniging van de website van de VogeltrekAtlas (www.vogeltrekAtlas.nl) in ons land is er een belangrijke stap gemaakt om wat meer lijn te brengen in de biometrie gegevens van geringde vogels door de toepassing van een specifiek flexibel invoer systeem in GRIEL. Groot voordeel van dit GRIEL systeem is dat het gekoppeld is aan de VogeltrekAtlas op de website. De vogelringers vullen de biometrie van de geringde vogel in het invoerprogramma in en de biometrie wordt op de website in seizoenen ingedeeld (doortrekkers, broedvogels en overwintelaars). Daarmee kunnen onder anderen dus geografische verschillen in bepaalde biometrie metingen van soorten in ons land gevangen snel worden opgespeurd. Een dergelijk systeem zou ook in Europees verband (EURING) een oplossing zijn en daardoor meer helderheid kunnen verschaffen (ook voor ringers) omtrent de complexiteit van biometrie en rui van soorten en ondersoorten in het algemeen.

Opgemaakt 2 januari 2018.

Jan de Jong E.A. Borgerstraat 66 8501 NG Joure. Tel. 0513-414788. Email: j.d.jongringer403@home.nl
Ringer403Vogeltrekstation Wageningen.

11. Losse aantekeningen boerenzwaluwen 2017.

- 23-02-2017. Twee boerenzwaluw gezien te Lissabon in de stad Rua Coelho da Rocha (Erik Schotsman, Heerenveen).
- 28-03-2017. Twee vogels overvliegend van Belt Schutsloot naar Belter Wijde (Erik Schotsman, H'veen).
- 04-04-2017. Van Oane Taekema uit Paesens ontving ik een lijstje met aankomstdata van de boerenzwaluw in de schuur. 2013 18 april./ 2014 13 april. /2015 15 april./2016 1 april./en 2017 31 maart. Ook hier in Paesens een duidelijke vervroeging van de aankomst. Dank voor de lijst Oane!
- 06-04-2017. Twee bij Geerpolder (vogeldagboek Adri de Groot, Benthuisen),
- 00-00-2017. We hadden dit jaar twee nesten in de pony stal (1 x 4 en 1 x 5 pulli) Gerrit en Klaske Smids Pietersbierum, De Leane 5.
- 18-07-2017. Dit jaar voor het eerst vier nesten van de boerenzwaluw met elk vijf jongen in Twijzel In voorgaande jaren maximaal drie nesten. Uit drie nesten zijn de jongen al uitgevlogen en van het vierde nest krijgen de jongen nu vlieglessen. Dit nest zit in het portaalje bij de voordeur en we kunnen door het raam alles goed observeren. Het vrouwtje van het eerste nest zit inmiddels weer op vijf eieren. (Joke Smith, Twijzel).

12. Dankwoord en slot.

Allereerst wil ik alle mensen bedanken die me in 2017 op een of andere wijze hebben gesteund. Even flitste de gedachte door mijn hoofd dat ik misschien in 2017 geen boerenzwaluwen meer zou ringen. Begin april moest ik een bypassoperatie ondergaan in het MCL in Leeuwarden. Gelukkig is alles zeer goed verlopen en was ik al snel weer in menig stal of schuur aanwezig. Het klimmen en op ladders naar de nesten moest dit jaar achterwege gelaten worden om de genezing te bevorderen.

Zonder financiële hulp van sponsors wordt het onderzoekswerk aan boerenzwaluwen een stuk moeilijker.

SPONSORS BOERENZWALUW ONDERZOEK

2017 FRIESLAND

Henk Bulsing Joure

Th. A. Postma De Knipe

Jan van der Veen Noardburgum

Ton en Catharina Westendorp Dedgum

BEDANKT VOOR JULLIE FINACIELE ONDERSTEUNING

Naast de sponsors ben ik ook de eigenaren en bewoners van boerderijen, schuren, stallen en garages veel dank verschuldigd voor hun toestemming en hulp om de boerenzwaluwen te mogen onderzoeken op hun erf. Zonder hen zou het onderzoek niet plaats kunnen vinden. Natuurlijk dank aan Henk van der Jeugd van het Vogeltrekstation in Wageningen voor het beschikbaar stellen van de vergunning om boerenzwaluwen te mogen ringen in de gehele provincie Friesland. Ep van Hijum uit Warns bedankt voor de assistentie in Warns. Verder zou ik speciaal willen bedanken Bennie van den Brink, Coördinator van het Boerenzwaluw Project in Nederland voor de prettige samenwerking. Tot slot al die correspondenten die me uit binnen en buitenland voorzagen van persoonlijke reacties en waarnemingen van de boerenzwaluw. Allen mijn heel hartelijk persoonlijke dank voor jullie bijdrage aan het Boerenzwaluw onderzoek in Friesland. Helaas kan ik in 2017 niet alle binnengekomen meldingen in dit verslag opnemen. Veel is nog blijven liggen waaronder de gegevens het ringwerk in 2016 en 2017 van vader en zoon Tsjard en Derick Hiemstra in Surhuisterveen. Wordt meegenomen in een volgend Journaal.

Persoonlijk zou ik de komende jaren toch nog graag wat jaren aan vast willen plakken om de raadselen van deze belangrijke milieu-indicator deels te kunnen ontrafelen en volgen. U steun en hulp is daarbij voor mij van groot belang. Vooral het melden van de aankomst van de eerste boerenzwaluwen IN stallen en schuren waar ze broeden, en de vertrekdata van de laatsten (vaak nog jonge vogels) ontvang ik graag. Daar waar de nestjongen gemakkelijk nog te bereiken zijn ring en onderzoek ik de vogels nog wel doch ik ga niet meer op hoge ladders naar nesten die moeilijk te bereiken zijn.

SPONSOREN GEVRAAGD.

Voor iedere 20 € die ik ontvang koop ik een serie van 100 pootringetjes aan en als tegenprestatie ontvangen de sponsors dan bericht als een van “hun” geringde boerenzwaluwen meer dan 15 km van de ringplek terug gemeld worden samen met het digitale eindverslag. Iedereen kan meedoen, of je nu wel of geen zwaluwen in de schuur of stal hebt is niet van belang. Nieuwe sponsors zijn nu vooral erg welkom.

Bijdragen zijn welkom op rekening; NL76 RABO 0122 1605 84 met vermelding sponsorbijdrage boerenzwaluw onderzoek Friesland. Alvast bedankt voor de bijdrage en medewerking.

Voor verdere vragen neem contact op met Jan de Jong Tel. 0513-414788 of mail naar j.d.jongringer403@home.nl